

**MAANA ZA MAJINA YA WATU WA PEMBA
KATIKA LUGHA YA KISWAHILI: UCHUNGUZI KIFANI**

MOH'D HAJI ALI

**TASNIFU ILIYOWASILISHWA IKIWA NI SEEMU YA MASHARTI YA
KUPATIWA SHAHADA YA UZAMILI (M.A.) KISWAHILI YA CHUO
KIKUU HURIA CHA TANZANIA**

2016

UTHIBITISHO

Aliyetia sahihi hapa chini anathibitisha kwamba ameisoma Tasnifu yenye mada “Maana za Majina ya Watu wa Pemba” na ameridhika kwamba imefikia kiwango kinachotakiwa na inafaa kuwasilishwa kwa ajili ya utahini wa shahada ya Uzamili (M.A Kiswahili) ya Chuo Kikuu Huria cha Tanzania.

.....

Dkt. Zelda Elisifa

(Msimamizi)

.....

Tarehe

HAKI MILIKI

Hairuhusiwi kuiga au kunakilikwa namna yoyote ile tasnifu hii, kwa njia ya kielektroniki, kurudufu nakala, kurekodi au njia yoyote nyengine, bilaya idhini ya mwandishi au Chuo Kikuu Huria cha Tanzania kwa niaba ya mwandishi.

TAMKO

Mimi **Ali, Moh'd Haji**, nathibitisha kuwa hii ni kazi yangu halisi na haijawahi kuwasilishwa katika Chuo Kikuu kingine chochote kwa ajili ya kutunukiwa shahada hii au nyengine yoyote.

.....
Sahihi

.....
Tarehe

TABARUKU

Naitabaruku kazi hii kwa mama yangu, Mauwa Haji Amani, kwa malezi yake mazuri na kunisisitiza kutafuta elimu. Aliniambia “Mwanangu kwa elimu na mali watu hujenga familia zao. Familia hazijengwi kwa ujinga na unyonge”.

SHUKURANI

Awali ya yote sina budi kumshukuru Mwenyezi Mungu muumba wa mbingu na ardhi na vilivyomo vyote pia. Ni yeye aliyenipa nguvu, uwezo na afya, kuweza kukamilisha kazi hii. Baada ya kumshukuru Mwenyezi Mungu. Nawashukuru wale wote walionisaidia kuandaa kazi hii. Nathamini mchango wao mkubwa kwangu na nakiri kuwa bila wao kazi hii ingekuwa ni ndoto tu. Kwa vile ni vigumu kuwataja wote walioshiriki kunisaidia kwa njia moja au nyingine kufanikisha utafiti huu. Natumia fursa hii kutaja wachache ambao katu siwezi kuwasahau kwa mchango wao mkubwa walioutoa kuniwezesha kukamilisha kazi hii. Shukurani pekee zimwendee msimamizi wangu, Dkt. Zelda Elisifa, ambaye alinipa muongozo katika kuwasilisha wazo la utafiti, uandaaji wa pendekezo, kufanya utafiti hadi kuikamilisha tasnifu hii. Kwa busara na hekima zake aliniongoza, alinishauri na kunikosoia kila palipostahili bila kuchoka. Nakiri kuwa nimejifunza mengi kutoka kwake. Usimamizi na msaada wake kwangu katu haumithiliki. Pia napenda kumshukuru mwalimu wangu wa somo la utafiti Dkt. Pembe Lipembe ambaye ndiye aliyenionesha njia na kuniwashia taa hadi nimeweza kufikia kileleni mwa tasnifu hii. Sitakuwa mwizi wa fadhila kumsahau mke wangu mpenzi, aliyenipa ushirikiano mkubwa na kutoa muhanga wakati wake wenye thamani ili niweze kufanikisha kazi hii. Shukurani nyengine ziwaendee mwl. Bakari Kombo, Waziri Juma na Hamad Abdalla kwa kunishauri vizuri. Namalizia shukurani kwa wale wote walioshiriki katika kutoa taarifa za utafiti. Wote walioshiriki kufanikisha kazi hii, Mungu awape kila la kheri katika maisha yao. Ameen.

IKISIRI

Utafiti huu ulichunguza maana za majina ya watu wa Pemba. Utafiti huu ulifanyika katika kisiwa cha Pemba mkoa wa kusini, Wilaya ya Chake-Chake. Mtafiti aliongozwa na malengo mahususi matatu. Kwanza, kubainisha maana za majina ya watu katika jamii ya Wapemba, pili kueleza mazingira yanayosababisha watu kupewa majina hayo katika jamii ya Wapemba na tatu kufafanua vigezo vinavyowaongoza watoa majina kwa wanaume na wanawake. Ili kufikia lengo kuu lililokusudiwa mbinu mbalimbali za utafiti zilihusika. Mbinu hizo ni pamoja na mahojiano na hojaji. Utafiti huu uliongozwa na nadharia ya semiotiki ambayo msingi wake mkubwa ni ishara na maana zake katika lugha. Nadharia ya pili iliyotumika ni nadharia jumuishi ya Giles ambayo msingi wake mkubwa ni kuchunguza vibainishi vya jamii mbalimbali. Nadharia hizi ziliakisi data za utafiti huu kutokana na maoni yaliyotolewa na watafitiwa. Utafiti umebaini kuwa majina yanayotolewa kwa watu yanabeba maana zifuatazo: Maana za majina yatokanayo na miezi ya kiislamu, matukio mbalimbali, maeneo matukufu, siku za wiki, miongo na hali mbalimbali walizozaliwa watoto. Mazingira yanayosababisha watu kutoa majina katika jamii ya Wapemba ni Siku wanazozaliwa watoto, wakati wanamozaliwa, miezi wanayozaliwa na migongano katika jamii. Utafiti umebaini vigezo vinavyowaongoza watoa majina kwa wanaume na wanawake kuwa ni Itikadi za kidini, urithi, umashuhuri, kuondokana na majina ya zamani na kuvutiwa na herufi fulani mwanzoni mwa jina na kuvutiwa na silabi fulani mwishoni mwa jina.

YALIYOMO

UTHIBITISHO.....	ii
HAKI MILIKI.....	iii
TAMKO	iv
TABARUKU.....	v
SHUKURANI	vi
IKISIRI	vii
ORODHA YA JEDWALI	xii
ORODHA YA MICHORO	xiv
ORODHA YA VIFUPISHO.....	xv
SURA YA KWANZA.....	1
1.0 USULI WA MADA	1
1.1 Dhana ya Nomino au Jina katika Historia ya Uchambuzi wa Lugha.....	1
1.1.1 Wanafalsafa Awali	1
1.1.2 Majina Katika Lugha ya Kiingereza	3
1.1.3 Majina Katika Lugha ya Kiswahili	4
1.1.4 Majina Katika Jamii ya Wapemba	9
1.1.5 Asili ya Majina ya Wapemba	10
1.2 Tatizo la Utafiti	10
1.3 Malengo ya Utafiti	12
1.3.1 Lengo Kuu la Utafiti	12
1.3.2 Malengo Mahususi	12
1.4 Maswali ya Utafiti	12
1.5 Mipaka ya Utafiti	12

1.6	Umuhimu wa Utafiti.....	13
1.7	Vikwazo vya Utafiti	13
1.8	Muhtasari wa Sura.....	14
SURA YA PILI.....		15
2.0	MAPITIO YA KAZI TANGULIZI NA KIUNZI CHA NADHARIA.....	15
2.1	Utangulizi	15
2.2	Kazi Tangulizi Kuhusu Majina kwa Ujumla.....	15
2.3	Kazi Tangulizi Kuhusu Majina ya Watu na Mazingira Yake	18
2.4	Majina Katika Bara la Asia	18
2.4.1	Majina Katika Bara la Ulaya	18
2.4.2	Majina Katika Bara la Afrika	19
2.4.3	Majina Katika Tanzania	20
2.5	Maana za Majina	24
2.6	Kiunzi cha Nadharia.....	25
2.6.1	Nadharia ya Semiotiki	26
2.6.2	Nadharia Jumuishi ya Giles.....	32
2.7	Ombo la Kiutafiti	34
2.8	Muhtasari.....	34
SURA YA TATU		35
3.0	MBINU ZA UTAFITI.....	35
3.1	Utangulizi	35
3.2	Mkabala wa Utafiti.....	35
3.3	Eneo la Utafiti	36
3.4	Sampuli Lengwa ya Watafitiwa	37

3.5	Usampulishaji.....	37
3.6	Mbinu za Kuikusanya Data	39
3.6.1	Hojaji (Dodoso).....	40
3.6.2	Mahojiano.....	42
3.7	Maadili ya Utafiti	43
3.8	Mchakato wa Kukusanya na Kuchambua Data.....	44
3.9	Muhtasari.....	45
	SURA YA NNE.....	46
4.0	WASILISHO NA UCHAMBUZI WA DATA	46
4.1	Utangulizi	46
4.2	Uwasilishaji wa Data.....	46
4.3	Maana ya Msingi ya Majina ya Watu wa Pemba.....	46
4.3.1	Majina Yatokanayo na Miezi ya Kiislamu.....	47
4.3.2	Majina Yatokanayo na Matukio Mbalimbali	48
4.3.3	Majina Yatokanayo na Maeneo Matukufu.....	50
4.3.4	Majina Yatokanayo na Siku za Wiki.....	51
4.3.5	Majina Yatokanayo na Misimu	53
4.3.6	Majina Yatokanayo na Nyakati Mbalimbali	54
4.3.7	Majina Yenye Maana Dokezi.....	55
4.3.8	Majina Yanayobeba Maana Husishi	58
4.3.9	Muhtasari.....	61
4.4	Mazingira Yanayotumiwa Kwenye Kuwapa Watu Majina	61
4.4.1	Matukio	62
4.4.2	Siku Waliyozaliwa	63

4.4.3	Wakati Waliozaliwa	64
4.4.4	Miezi Waliozaliwa	64
4.4.5	Migongano Katika Jamii	65
4.4.6	Muhtasari.....	66
4.5	Vigezo Vinavyowaongoza Watoa Majina kwa Wanawake na Wanaume	67
4.5.1	Itikadi za Kidini.....	68
4.5.2	Kigezo cha Kuondokana na Majina ya Zamani	69
4.5.3	Kigezo cha Urithi	73
4.5.4	Kigezo cha Umashuhuri	74
4.5.5	Kuvutiwa na Herufi au Silabi Fulani.....	74
4.5.6	Muhutasi wa Sura.....	76
SURA YA TANO		77
5.0	MUHTASARI, HITIMISHO NA MAPENDEKEZO	77
5.1	Utangulizi	77
5.1.1	Muhtasari wa Utafiti.....	77
5.1.2	Muhtasari wa Matokeo ya Utafiti.....	78
5.2	Hitimisho.....	79
5.3	Mapendekezo ya Taiti Fuatishi	79
MAREJEO.....		81
VIAMBATISHO		86

ORODHA YA JEDWALI

Jedwali Na.2.1:	Mifano ya Maana ya Majina ya Kigogo.....	23
Jedwali Na. 3.1:	Idadi ya Watafitiwa kwa Kila Shehia.....	38
Jedwali Na. 3.2:	Idadi ya Watafitiwa Waliopewa Dodoso.....	39
Jedwali Na. 4.1:	Maana za Majina Yanayotokana na Miezi ya Kiislamu.....	47
Jedwali Na. 4.2:	Maana za Majina Yanayotokana na Matukio ya Kidini.....	49
Jedwali Na. 4.3:	Majina Yanayotokana na Maeneo Matukufu Katika Historia ya Uislamu.....	51
Jedwali Na. 4.4:	Maana za Majina Yenye Asili ya Kibantu yanayotokana na Siku za Wiki	52
Jedwali Na. 4.5:	Maana za Majina Yanayotokana na Misimu Mbali Mbali Katika Mwaka	53
Jedwali Na. 4.6:	Maana za Majina Yanayotokana na Wakati wa Kuzaliwa.....	55
Jedwali Na. 4.7:	Majina Yenye Maana Dokezi.....	56
Jedwali Na. 4.8:	Majina Yenye Maana Husishi	59
Jedwali Na. 4.9:	Mazingira Yanayotumiwa Kwenye Kuwapa Watu wa Pemba Majina.....	62
Jedwali Na. 4.10:	Majina Wanayopewa Watu Kulingana na Siku Waliyozaliwa ...	63
Jedwali Na. 4.11:	Majina Wanayopewa Watu wa Pemba Kulingana na Miezi Waliyozaliwa.....	65
Jedwali Na. 4.12:	Vigezo Vinavyowaongoza Watoa Majina ya Wanawake na Wanaume.....	67
Jedwali Na. 4.13:	Baadhi ya Majina Mapya na Tafsiri Zake	70
Jedwali Na. 4.14:	Baadhi ya Majina Yenye Viambishi vya kike.....	70

Jedwali Na. 4.15: Majina na Namna Yanavyogeza Jinsia Kutokana na Kubadilika Irabu Mwishoni.....	71
Jedwali Na. 4.16: Ubadilishanaji wa Irabu /u/ Kuwa Irabu/a/ Unaosababisha Ubadilikaji wa Jinsia Katika Jina	72
Jedwali Na. 4.17: Majina Yanayofanana Herufi za Mwanzo.....	70
Jedwali Na: 4.18: Majina Yanayofanana Silabi za Mwisho.....	71

ORODHA YA MICHORO

Mchoro 2.1: Ishara, Kiashiriwa na Kiashiria	27
Mchoro 2.2: Piramidi ya Peirce ya Kufasiri Ishara.....	28
Mchoro 2.3: Mihusianisho ya Kufasiri Ishara.....	30

ORODHA YA VIFUPISHO

BAKIZA	-	Baraza la Kiswahili la Zanzibar
Dkt	-	Daktari
Mke	-	Mwanamke
Mume	-	Mwanamume
Mwl	-	Mwalimu
Na	-	Namba
Prof	-	Profesa
TUKI	-	Taasisi ya Uchunguzi wa Kiswahili

SURA YA KWANZA

1.0 USULI WA MADA

1.1 Dhana ya Nomino au Jina katika Historia ya Uchambuzi wa Lugha

Kapinga (1983:36) *anasema*: “Jina ni neno linalotaja kitu fulani kusudi kutofautisha na kukipambanisha miongoni mwa vitu vingine”.

Habwe na Karanja (2004:8) wanasema: “Nomino ni maneno ambayo hutaja majina ya watu, vitu, hali, mahali, vyeo, dhana, na hata vitendo”.

Wanaendelea kusema ndio maana baadhi ya wanaisimu huita nomino majina kwa sifa hii ya kutaja vitu.

Bakiza (2010:133) Wanasema: “Jina ni neno linalotumika kutambulisha mtu, mnyama, kitu, jambo, mahali au kitu”.

1.1.1 Wanafalsafa Awali

Dhana hii ilianzishwa na wanaisimu waliochunguza lugha ya kigiriki na kilatini. Wanaisimu hawa ni kama vile Plato, Aristotle, Protagoras, Dionisious Thrax, Priscian na Apollonius. Hapa chini ni maelezo mafupi ya wanaisimu hao.

a) Plato: Huyu ni mwanafalsafa mkongwe alizaliwa Ugiriki mwaka 348 kabla ya Kristo. Yeye alibainisha kuwepo kwa kategoria ya nomino katika uchambuzi wake wa sentensi, ambapo aliigawa sentensi katika sehemu mbili yaani nomino na kitenzi. Kama inavyobainishwa katika mchoro huu

S=Sentensi $S \longrightarrow N + K$

Ambapo;

S= Sentensi

N= Nomino

K= Kitenzi

Kanuni hii inafafanua uchambuzi wa sentensi kama ulivyofanywa na Plato kwa kunesha kwamba sentensi imeundwa kutokana na nomino na kitenzi.

b) Aristotle, ambaye alizaliwa mwaka 328 kabla ya Kristo na alibainisha uwepo wa kategoria ya nomino katika sentensi za lugha ya Kigiriki na Kilatini. Pia alibainisha kuwa katika lugha kuna nomino na kitenzi pia kiunganinishi ambacho huunganisha tungo na tungo.

c) Protagoras, huyu ni mwanafalsafa wa Kilatini aliyebainisha kuwepo kwa kategoria ya nomino katika lugha ya Kilatini.

d) Dionisious Thrax ni mwanamapokeo wa kwanza kubainisha aina za maneno katika lugha ya kilatini na alibainisha aina nane za maneno. Nazo ni nomino au jina, kitenzi, kibainishi, kabadala (kiwakilishi), kiungo (kiunganishi), kielezi, faridi peke na kihusishi.

Baada ya kuangalia kwa ufupi michango ya wanaisimu wa kale waliobainisha kuwepo kwa kategoria ya majina (nomino) katika lugha ya Kigiriki na Kilatini,

inafuata mchango wa baadhi ya wanaisimu wa lugha ya Kiingereza, Kiarabu na Kiswahili walivyobainisha uwepo wa kategoria ya nomino (majina) katika lugha hizi.

1.1.2 Majina Katika Lugha ya Kiingereza

Wataalamu mbalimbali wa lugha ya kiingereza wamebainisha kuwepo kwa kategoria ya majina katika lugha hiyo.

Glencoe (1979) alibainisha kuwepo kwa kategoria ya nomino (jina) katika lugha ya Kiingereza na kufasili jina kuwa ni neno linalotaja majina ya watu, vitu, mahali, au dhana. Pia ametaja aina sita za majina ambazo ni:

Azhari (2006) alibainisha kuwepo kwa kategoria ya majina katika lugha ya kiarabu na akafasili jina kuwa ni kila tamshi ambalo huitwa binadamu au mnyama au mimea au vitu vikavu au vitu vingine. Pia ametaja aina mbili za majina katika lugha ya kiarabu nazo ni:

- i) Majina maalumu (ismu maarifa)
- ii) Majina ya kawaida (ismu nakira).

Azhari (keshatajwa) anaendelea kubainisha kuwa majina maalumu ni yale ambayo hutaja vitu maalum kama vile majina ya watu, nchi, mito, maziwa na kadhalika.

Naye Abdurahman (2010) amezungumzia majina katika lugha ya Kiarabu na kubainisha aina mbili za majina kama zilizotajwa na Azhari hapo juu.

Hisham (2001) ametaja aina mbili za majina katika lugha ya Kiarabu ambazo ni majina ya kawaida na majina maalum. Ametoa mifano ya majina maalum kuwa ni Zaidu, Amru, Iskandaria (Alexandria) na Makka (Saudi Arabia). Alifafanua kuwa majina hayo yanapotajwa hufahamisha upekee wa kitu kilichotajwa kuwa ni hicho tu na sio kingine. Ametoa mifano ya majina ya kawaida kuwa ni mtu, paka, simba na kadhalika. Pia amefafanua kuwa majina hayo yaliyotajwa hayabainishi kitu maalumu bali yanapotajwa hubainisha jinsi yoyote ya mtu, paka au simba.

1.1.3 Majina Katika Lugha ya Kiswahili

Wataalamu wengi wa lugha ya Kiswahili wamebainisha kuwepo kwa kutegoria ya majina ingawa wanatofautiana katika kuipa jina kutegoria hii. Wako ambao wameiainisha kutegoria hii kwa kuipa jina la nomino.

Wataalamu hao ni kama vile Kihore (2009), Nyangwine na Massebo (2006), Mgullu (1999) na Saluhaya (2010).

Wako pia ambao wameitambulisha kutegoria hii kama kutegoria ya jina. Wataalam hao ni kama vile: Kapinga (1983) na Khamis (2010). Katika utafiti huu Mtafiti ameona ni vyema atumie istilahi ya jina kwani watu wanaitwa majina na hawaitwi nomino.

Wataalamu wengi wa lugha ya Kiswahili vile vile wametofautiana katika kuainisha aina za majina (Nomino).

Kapinga (1983) ameanisha aina saba za majina. Nazo ni:

- (a) Majina ya pekee
- (b) Majina ya kawaida
- (c) Majina ya Dhahania
- (d) Majina ya mguso
- (e) Majina ya kitu kimoja kimoja
- (f) Majina ya jamii
- (g) Majina ya wingi

Habwe na Karanja (2004) wametaja aina saba za nomino nazo ni:

- (a) Nomino za pekee
- (b) Nomino za dhahania
- (c) Nomino za jamii
- (d) Nomino za kitenzi-jina
- (e) Nomino za kawaida
- (f) Nomino za mguso
- (g) Nomino zinazohesabika

Naye Kihore (2009) ameanisha aina tatu za nomino (majina) ambazo ni:

- (a) Nomino (Majina) jumuishi (Kawaida).
- (b) Nomino (Majina) Mahususi (pekee).
- (c) Nomino (Majina) Kikundi (Nomino za majina ya jamii)

Nyangwine na Massebo (2006) na Saluhaya (2010) wameainisha aina tano za nomino kama ifuatavyo:

- (a) Nomino za pekee
- (b) Nomino za kawaida
- (c) Nomino za dhahania
- (d) Nomino za jamii
- (e) Nomino za wingi

Uchunguzi wa karibu wa aina za majina unatanabahisha kuwa wataalamu wote pamoja na kutofautiana kuhusu aina za majina ila wote wamekubali uwepo wa majina ya pekee katika lugha.

Kapinga (1983) amefasili majina ya pekee kuwa ni majina ya watu au vitu visivyokuwa na maumbile ya namna moja.

Anaendelea kubainisha kuwa vitu hivyo vya pekee havipatikani kwa wingi na si kila mahali.

Kwa mfano Halima anaayeishi Tanga si sawa na Halima anayeishi Unguja. Ingawaje Halima wa Tanga na Halima wa Unguja wote ni wanadamu, kila mmoja wao ni mtu binafsi wa pekee kwa maumbile na tabia.

Ametoa mifano ya majina ya pekee kuwa ni kama vile:

- Majina ya watu mfano Khamis, Maria, Songambele, Taabu
- Majina ya mahali kwa mfano Tanga, Dodoma, Kilimanjaro,
- Majina ya siku za Juma kama: Jumatatu, Jumanne, Jumatano na kadhalika.
- Majina ya miezi Januari, Febuari, Machi na kadhalika.
- Majina ya miaka kwa mfano mwaka 1976.

Mgullu (1999: 36-37) anasema:

“Nomino za pekee ni nomino ambazo hutaja vitu vya pekee”. Kitu cha pekee ni kitu mahususi na ni cha pekee kwa sababu kipo chenyewe tu”.

“Nomino za pekee hutaja majina ya:

- Watu: Tuma, Omar, Tumaini n.k
- Miji: Nairobi, Dodoma n.k
- Nchi: Kenya, Tanzania, Zambia n.k
- Mito: Kenya, Rufiji n.k
- Maziwa: Victoria, Tanganyika n.k
- Milima: Elgon, Kilimanjaro n.k
- Bahari: Hindi, Atlantiki n.k.”

Martin na Wren (2002:5) wamesema:

“Majina maalum ni yale ambayo hutaja vitu maalum”.

Wametoa mifano ya majina maalumu kama yafuatayo: Sita, Hari, Kalkata na India.

Nao Habwe na Karanja (wameshatajwa) wanadai kuwa nomino za pekee hutaja na kutambulisha vitu mahususi kipekee. Yaani huwa kitu hicho na wala si kitu kingine chochote. Nomino hizi huhusisha majina kama vile ya watu, nchi, miji, milima, maziwa na bahari.

Saluhaya (ameshatajwa) amebainisha kuwa nomino za pekee ni aina ya nomino zilizohusu majina ya watu binafsi, mahali, siku za wiki, miezi, mito, maziwa, bahari, milima n.k. Baadhi ya nomino za pekee ni kama vile: Nyerere, John, Rehema, Maria, Anna, Dar-es-Salam, Mwanza, Chati, Kihehe, Jumatatu, Desemba, Pasifiki, Ruvuma, Victrolia, Kilimanjaro n.k.

Masebo na Nyangwine (wameshatajwa) wanadai kuwa majina pekee ni majina maalum kwa watu au mahali ambayo yana sifa ya pekee kwa watu mahali au vitu hivyo. Majina ya pekee yanajumuisha:

- (a) Majina binafsi ya watu kama vile: Juma, Halima, James, Joseph, Freddy au Jerome.
- (b) Majina ya mahali kama vile: Ubungo, Manzese, Tanzania, Arusha, Amerika, Uingereza, Pwani, n.k

Khamisi (2011) anaongeza kuwa jina la pekee lina sifa ya kuwa na ama umbo la kitu, tabia au maumbile au mazingira ya kipekee au kuwa na kitu kimoja au katika ulimwengu mzima na kwamba hujumuisha jina la maarifa, jina la mtu na jina la mahali.

Uainishaji huo hapo juu wa majina ya watu kulingana na wataalamu hawa unatanabahisha kuwa majina ya watu yameainishwa kuwa ni miongoni mwa majina ya pekee. Hata hivyo utafiti huu hautochunguza majina yote ya pekee bali utachunguza kipengele kimoja tu cha majina ya pekee, ambacho ni majina ya watu. Hii ni kwa sababu majina ya watu hushika nafasi kubwa katika msamiati wa lugha sanifu kwani binaadamu anapewa nafasi ya pekee katika mazingira yake kwa vile yeye ni mtenda na mtendwa, sifa zake tofauti zinatofautiana na uhusiano wake na watu na vitu vingine.

Uchunguzi wa makini wa majina ya watu mbali mbali unaonesha kuwa majina hayo yamebeba maana inayotokana na utamaduni na mazingira ya jamii

husika. Majina ya watu hubeba maana mbali mbali ambazo kimsingi hueleweka kwa wanajamii lugha wenyewe kutokana na kuwa na maarifa elimu na uzoefu wa maisha unaofanana. Pia majina haya huwa na sababu maalum za kutolewa, inawezekana kutokana na matukio, historia, utamaduni ama athari mbali mbali zinazotokana na familia au jamii kwa ujumla. Kutokana na ukweli huo kuna sababu tosha za kuwa na haja ya kuyachunguza majina ya watu na kuweza kujua maana za majina, mazingira yanayopelekea watu kupewa majina na vigezo vinavyotumika kwa wanaume na wanawake wakati wa kutoa majina hayo katika lugha ya Kiswahili hususani kwenye jamii ya wapemba ambayo ni jamii yenye mchanganyiko wa watu kutoka sehemu mbali mbali za upwa wa Afrika Mashariki, Bara na hata nje ya bara la Afrika.

1.1.4 Majina Katika Jamii ya Wapemba

Majina katika jamii ya Wapemba yamegawika katika makundi mawili makuu kimuundo, nayo ni majina huru (ya kawaida) na majina ambatanishi.

- i) *Majina Huru:* Haya ni majina ambayo yameundwa na neno moja ambalo haliwezi kutenganishwa na kuleta maana. Mfano wa majina haya ni Makame, Kombo, Juma, Khamisi, Omari, Salehe na kadhalika.
- ii) *Majina Ambatanishi:* Haya ni majina ambayo kuundwa kutokana na kuambatanisha majina mawili. Mfano wa majina hayo ni kama ifuatavyo:

Mwanamvua limeundwa na Mwana+mvua

Mwanajuma limeundwa na Mwana+juma

Mwanaisha limeundwa na Mwana+isha

Aina zote hizi mbili za majina, yaani majina huru na yale majina ambatanishi yanabeba maana ndani yake katika jamii ya Wapemba.

1.1.5 Asili ya Majina ya Wapemba

Majina ya watu wa Pemba ni yenye mchanganyiko. Kuna majina yenye asili ya Kibantu na majina ya mkopo ambayo yanatokana na lugha ya Kiarabu. Majina ya Wapemba yenye asili ya Kibantu ya wanaume ni Kombo, Shamata, Makame, Mkasha na kadhalika. Majina ya wanawake yenye asili ya Kibantu ni Bikombo, Mwanaisha, Mize, Time, na kadhalika. Majina ya mkopo ya wanaume yenye asili ya lugha ya Kiarabu ni Issa, Saleh, Muhammad, Ali, Othmani, Saidi, Salim na kadhalika. Kwa upande wa wanawake ni Aisha, Fatma, Sauda, Safia, Zainab, Khadija na kadhalika.

Majina yanayotolewa na watu yanabeba maana maalumu ambazo watu huvutika nazo na kuzitumia kuwapa watoto wanapozaliwa katika jamii ya Wapemba.

1.2 Tatizo la Utafiti

Utafiti huu umehusiana na uchunguzi wa maana za majina ya watu, mazingira na vigezo vinavyotumika katika kuwapa watu majina katika jamii ya Wapemba.

Wataalamu mbalimbali wametafiti kuhusiana na majina ya watu katika jamii mbalimbali na kubaini mambo tofauti yanayohusiana na utowaji na upewaji wa majina katika jamii walizotafiti. Mfano, Omary (1970) alinadai kuwa jamii ya Chasu hutowa majina kutokana na vigezo kama muingiliano na jamii za kigeni, hali ama sura ya nchi pia matukio mbalimbali yanayotokea katika jamii hiyo.

Braver (1979) aliyebaini kuwa mtu mmoja katika jamii ya Wachina hupewa majina tofauti kulingana na nyakati tofauti ambazo anapitia katika maisha yake

Naye Chulk (1992) aliyetafiti majina ya watu wa Naijeria alibainisha kuwa kawaida watu hupewa majina kutokana na matukio fulani au vitu vikubwa vya kushangaza au siku ama juma mtu alilozaliwa.

Agyekum (2006) naye aligundua kuwa watu wa kabila la Akan huwapa watoto majina kulingana na siku wanazozaliwa, majina yanayotokana na familia, majina wanapopatiwa tohara (jando).

Baitan (2010) naye aliona majina ya Kihaya yanatokana na matukio fulani, itikadi, jinsi na kadhalika.

Wakati Manyasa (2010) yeye alifafanua kuwa majina ya watu katika jamii ya Wasukuma, hutokana na matukio yaliyotokea kipindi cha kuzaliwa mtoto na magonjwa makali yanayompata mtoto kipindi cha kuzaliwa.

James (2011) aliyebaini mikabala miwili ya kimaana katika majina ya watu wa kabila la Lulogooli. Mkabala wa kwanza ni mkabala wa maana halisi na mkabala wa pili ni mkabala wa maana kimatilaba.

Tatizo la utafiti ni kuchunguza maana za majina mbalimbali wapewayo watu wa Pemba, ili kubaini mazingira kama vile: (miezi, siku za wiki, nyakati, matukio, maeneo na misimu) yanayotumika katika kuwapa watu majina na vigezo vinavyowaongoza watoa majina kwa wanaume na wanawake katika jamii ya wapemba.

1.3 Malengo ya Utafiti

1.3.1 Lengo Kuu la Utafiti

Lengo kuu la utafiti huu lilikuwa ni kuchunguza maana za majina ya watu katika jamii ya Wapemba ili kubaini mazingira na vigezo wanavyotumia watoa majina kwa muktadha wa kijinsia katika jamii ya Wapemba.

1.3.2 Malengo Mahususi

Malengo mahususi ya utafiti huu ni:

- i) Kubainisha maana za majina ya watu katika jamii ya Wapemba.
- ii) Kueleza mazingira yanayosababisha watu kupewa majina hayo katika jamii ya Wapemba
- iii) Kufafanua vigezo vinavyowaongoza watoa majina kwa wanaume na wanawake.

1.4 Maswali ya Utafiti

Utafiti huu uliongozwa na maswali yafuatayo:

- i) Majina wapewayo watu wa Pemba yana maana zipi?
- ii) Ni mazingira gani yanayotumika kwenye kuwapa watu majina?
- iii) Ni vigezo gani vinavyowaongoza watoa majina kwa wanaume na wanawake?

1.5 Mipaka ya Utafiti

Mtafiti alichunguza maana za majina ya watu, mazingira yanayojitokeza katika kuwapa watu majina na vigezo vinavyotumika kuwapa majina wanawake na wanaume katika jamii ya Wapemba. Hivyo hakujishughulisha na majina ambayo hayahusiani na watu. Vile vile hakutoka nje ya maeneo hayo matatu aliyoyataja.

1.6 Umuhimu wa Utafiti

Kwanza, utafiti huu umetanua maarifa katika uwanja wa isimu na lugha kwa kutoa maelezo ya kutosha kuhusu maana za majina na sababu zake katika jamii ya Wapemba kwa kuonesha jinsi majina yanavyotumika katika kutambulisha jamii ya watu fulani. Pili, utafiti huu umesaidia kukuza msamiati wa lugha kutokana na kuongeza majina tofauti ambayo watumiaji wa lugha walikuwa hawayajui hapo kabla. Tatu, utafiti huu umetoa mchango mkubwa katika nyanja ya utamaduni kwa kuelewesha utamaduni wa wapemba katika utoaji wa majina. Nne, utafiti huu umekuwa ni kichocheo cha kutoa muelekeo wa kujua mila na desturi za Wapemba. Mwisho, utafiti huu utawasaidia wanafunzi, walimu na wasomi katika ngazi tofauti kupanua uelewa zaidi kuhusu majina ya watu wa Pemba.

1.7 Vikwazo vya Utafiti

Mbinu ya mahojiano ilikuwa na changamoto kwani wahojiwa walikuwa wanaingiza hisia zao walipohojiwa kuhusu vigezo vinavyotumika kuwapa watu majina, mtafiti aliyadhibiti kwa kuwarudisha katika mada iliyokusudiwa.

Baadhi ya maswali ya dodoso hayakujibiwa na baadhi ya watafitiwa kutokana na watafitiwa kuhitaji ufafanuzi katika maswali hayo, hivyo majibu ya maswali hayo yalipatikana kwa kutumia mbinu ya mahojiano. Mbinu ya dodoso inapotumika katika utafiti, watafitiwa ambao hawajui kusoma na kuandika hushindwa kutoa taarifa za utafiti. Mbinu ya dodoso haitoi fursa kwa mtafiti kutoa maelezo juu ya maswali ya utafiti. Mbinu ya dodoso pia ilisababisha baadhi ya watafitiwa kushindwa kutoa baadhi ya maana za majina waliyoyataja kutokana na kutoelewa baadhi ya maana za

majina waliyoyaorodhesha kwenye dodoso, hivyo mtafiti aliyaandika majina husika na kuuliza maana zake alipohojiana na watafitiwa wengine ambao waliweza kumpatia maana za majina hayo.

1.8 Muhtasari wa Sura

Sura hii imebeba mwongozo wa sura zinazofuatia na imetoa picha kamili juu ya kile kilichofanyika ndani ya utafiti huu. Sura hii imezungumzia usulu wa mada ambapo tuliangalia dhana ya jina katika historia ya uchambuzi wa lugha, tatizo la utafiti, mipaka ya utafiti, malengo ya utafiti, maswali ya utafiti, umuhimu wa utafiti na kumalizia na vikwazo vya utafiti.

SURA YA PILI

2.0 MAPITIO YA KAZI TANGULIZI NA KIUNZI CHA NADHARIA

2.1 Utangulizi

Sura hii inazungumzia mapitio ya kazi tangulizi kuhusu majina kwa ujumla ambayo yanajumuisha maana ya majina ya mahali, asili ya majina ya mitaa na majina ya watu na mazingira yake. Vilevile itazungumzia kiunzi cha nadharia na ombo la utafiti.

2.2 Kazi Tangulizi Kuhusu Majina kwa Ujumla

Katika kuangalia kazi tangulizi kuhusu majina kwa ujumla tutaangalia majina ya mahali kama yalivyotafitiwa na wataalamu mbalimbali.

Cameroon (1961) anaeleza utoaji wa majina ya mahali katika jamii ya Waingereza. Ametoa aina mbili. Kwanza ni yale yanayohusiana na makaazi, kwa mfano Stanford Bridge ni sehemu yenye daraja. Pili ni yale yanayohusiana na sura ya nchi ya eneo hilo. Mfano “Greenhill” ikimaanisha eneo lenye kilima chenye kijani kwa wingi.

Hymen (1964) anaeleza majina ya mahali yanaakisi fikra, watu, pia vipengele vya utamaduni.

Rey (1995) anaeleza majina yanayotumika kutambulisha watu au mahali yanaonesha utofauti baina ya jamii moja na nyengine, kutokana na vigezo vya asili, historia na utamaduni.

Schotsman (2003) alieleza historia ya maana ya majina ya mahali katika jiji la Dar es salaam, alitumia majina ya vituo vya daladala na majina ya mitaa /kata. Alieleza majina ya vituo vya mabasi yanatokana na majengo kama shule hospitali, kanisa, watu maarufu, shughuli zinazofanywa na watu katika eneo hilo. Pia mwelekeo wa kituo kilipo kwa mfano, njia panda kwa Kawawa. Kituo hiki kipo njia inayoelekea kwa Kawawa. Pia anaeleza majina ya mitaa yanatokana na mimea iliyopo katika sehemu hiyo, lugha za asili mfano “Mwananyamala” maana yake ni ‘mtoto usilie’, ambalo ni neno la Kizaramo lililotolewa na wanawake walioishi awali katika eneo hilo kutumia usemi huu wakati wakibembebeza watoto wakiwa katika shughuli zao za shambani. Majina mengine hutolewa hutokana na maeneo ambayo yanashabihiana mfano ‘Mawenzi’ ya Dar es salaam ni eneo lenye mteremko kama mteremko ulioko ‘Mawenzi’ ya Kilimnjaro.

Buberwa (2010) alizungumzia majina katika jamii ya Wahaya akikikita katika majina ya mahali. Naye anakubaliana kwa kiasi kikubwa na Schotsman (keshatajwa) kwamba majina hutolewa kwa shughuli wanazofanya watu, sababu za kihistoria, matukio, miti, mimea, wanyama, tabia, utamaduni, majanga ya asili mfano “Bwero” ni jina la mahali palipotumika kunyongea wahalifu. Baada ya kuangalia majina ya mahali, zinafuata kazi tangulizi kuhusu asili ya majina ya mitaa.

Chum (1982) alieleza asili ya mitaa inayopatikana Mkoa wa Kusini Unguja. Alitoa mfano wa *Paje*, kwambaasili yake ni mnyama aitwe paa, pamoja na kilimo cha choroko. Miongoni mwa wageni waliofika Unguja walikuwa ni ndugu saba ambao walishauriana kuishi pembezoni mwa pwani ya Unguja ili waendeleze kilimo cha

choroko. Wakati wakijadiliana mmoja aliuliza, ‘tukiwa na kilimo hiki paa je? kwa vile paa wanapenda choroko tutaweza kukabiliana nao wasituharibie vipando vyetu?’. Ndio maana mahali hapo pakaitwa Paje.

Salim (1984) alieleza asili ya vijiji vya Kusini Pemba kama vile Ziwani, na alidai kuwa mahali hapo mwanzo palikuwa hapaitwi Ziwani bali Mivumo Ishirini. Kwa vile palikuwa na mivumo ishirini na baadaye pakaitwa Ziwani sababu ya kuwepo ziwa kubwa la maji baridi. Hivyo jina la Ziwani linatokana na ziwa hilo. Mtafiti huyu alieleza asili za vijiji vingi huko kusini Pemba. Utafiti wake unaonesha alitafiti asili ya mahala na jamii ya watu anaoishi hapo na kuona kuwa kila eneo lina asili yake.

Mlacha (1995) anaeleza asili ya mitaa inayopatikana kisiwani Pemba. *Uvuani*, asili yake walihamia wageni wakawa wanafanya shughuli za uvuvi, wakaja watu wakawauliza Uvuani, yaani unavua nini? Hapo ndipo kijiji hicho kikaitwa Uvuani. Kwa upande wa neno *Micheweni*, walikuwepo watu wakatili wenye tabia ya kuwaua watu. Hivyo watu walioishi mbali na eneo hilo walipaita michawini linatokana na Uchawini lenye maana ya kuuwa, baadaye pakaitwa Micheweni.

Seif (2011) anaeleza asili ya mitaa iliyopo Morogoro; kwa mfano, *Gairo* asili yake ni ‘Kigairo’ (yaani sehemu ya kugawiana (vitu) sehemu hiyo hapo zamani watemi waliitumia kugawiana meno ya ndovu, Wakaguru walikuwa wanasema tu “chikututa chigairo” tunakwenda sehemu ya kugawiana. Baadaye likawa gulio (soko la jumla na reja reja). “ Misingisi” ni jina linalotokana na mti wa Kikaguru unaoitwa msingisi.

Kutokana na maelezo hayo yote ni dhahiri kwamba majina ya mahali yana asili maana na sababu za kuitwa hivyo. Baada ya kuangalia maana ya majina ya mahali na asili ya majina ya mitaa, tutaangalia majina ya watu na mazingira yake ambayo ndio kiini cha utafiti wetu.

2.3 Kazi Tangulizi Kuhusu Majina ya Watu na Mazingira Yake

Watafiti wengi wamefanya utafiti kuhusiana na majina ya watu katika maeneo mbali mbali duniani na kuibua majibu yenye kutofautiana.

2.4 Majina Katika Bara la Asia

Braver (1979) katika utafiti wake wa namna ya utoaji wa majina katika jamii ya wachina, aligundua kuwa mtu mmoja hupewa majina tofauti kulingana na nyakati tofauti ambazo anapitia katika maisha yake. Kwa mfano kwanza hupewa jina akiwa mtoto, akiwa shuleni, baada ya kuoa au kuolewa hupewa jina kulingana na nafasi yake ya kazi. Vile vile hupewa jina la utani. Hivyo katika jamii ya Wachina falsafa ya utoaji awa majina huashiria kutambuliwa kwa hadhi ya mtu, kazi anayofanya, madaraka aliyonayo pamoja na umaarufu wake kwa jamii inayomzunguka.

2.4.1 Majina Katika Bara la Ulaya

Adams (2010) katika utafiti wake wa majina ya watumwa waliomilikiwa na Waingereza amebainisha kuwa ilikuwa ni jambo la kawaida kwa Waingereza kuwabadilisha majina watumwa waliowamiliki. Kwa mfano watumwa wa kike waliwaita “Hagar Blackmore” neno hili ni sinonimia ya neno “Negro” yaani “ngozi yenye kiza. Utafiti huu unaonesha

namna Waingereza walivyowadhalilisha Waafrika kwa kuwapa majina yenye athari za kibaguzi.

Nagy (2010) katika utafiti alioufanya kwa Wacheki huko Jamhuri ya Cheki, aligundua kuwa majina ya watu wa Cheki yana nafasi kubwa ya kubainisha nafasi maalumu za wanajamii. Watu huweza kutambulika nafasi zao kupitia majina. Amebainisha kuwa kimaana jina ni utambulisho wa familia ya mwanajamii. Ameendelea kusema kuwa wanajamii hutumia jina la tatu (surname) kama utambulisho wao. Vile vile amedai kuwa jina ni alama inayosawiri utambulisho na haki ya kutambulika kama mwanajamii wa jamii fulani. Utafiti huu umesaidia kutambua nafasi ya jina katika jamii.

2.4.2 Majina Katika Bara la Afrika

Chulk (1992) alitafiti majina ya watu wa Naijeria ambapo alieleza kuwa kawaida watu hupewa majina kutokana na matukio fulani, au vitu vikubwa vya kushangaza, au siku, na Juma mtu aliozaliwa. Mfano "Aiende" Kiyoruba lina maana ya “tuliye kuwa tumemuomba/subiri”. Jina hili limetokana na familia ambayo muda mrefu haijapata mtoto wa kiume. Utafiti huu umechunguza maana za majina hivyo umesaidia kugundua kuwa katika majina kuna maana zinazojificha na hujulikana na jamii au familia yenyewe tu.

Agyekum (2006) alifanya utafiti kuhusu majina ya watu wa kabila la Akan nchini Ghana na aligundua kuwa watu wa kabila la Akan huwapa watoto majina kulingana na siku wanazozaliwa, majina yanayotokana na familia, majina wanapopatiwa tohara

(jando), majina yanayotokana na athari za kimaumbile, majina ya watoto wanapozaliwa pacha (wawili ndani ya mimba moja), majina ya kidini, majina ya kimiujiza, majina yanayotokana na mafanikio, majina ya vijembe na methali (mafumbo), majina ya umbo la mwili wa mtoto aliyezaliwa na majina ya ukoo. Utafiti huu utasaidia kugundua maana na mazingira yanayopelekea watu kupewa majina.

James (2011) naye alitafiti kuhusu maana za majina ya watu wa kabila la Lulogooli lilipo magharibi ya Kenya na aligundua kuwa kuna mikabala miwili ya kimaana katika majina ya watu wa kabila la Lulogooli.

- i) Mkabala wa maana halisi
- ii) Mkabala wa maana kimatilaba

Alitoa mfano wa jina *Ambura* analoitwa mtoto wa kiume aliyezaliwa wakati wa mvua na jina “imburani” huitwa mtoto wa kike anaezaliwa wakati wa mvua. Utafiti huu umesaidia mtafiti kubaini maana za majina tofauti zinazojitokeza kati ya majina ya wanawake na majina ya wanaume katika jamii ya Wapemba. Pia umesaidia kugundua tofauti ya kimaumbo kati ya majina ya wanawake na wanaume katika jamii ya Wapemba.

2.4.3 Majina Katika Tanzania

Omary (1970) alitafiti majina ya watu katika jamii ya *Chasu* na kueleza kuwa majina katika jamii ya Chasu yanatokana na vigezo kama muingiliano wa jamii za kigeni, hali ama sura ya nchi, pia matukio fulani kama vile vita. Alieleza jina *Sekondo*

hupewa mtoto wa kiume aliyezaliwa wakati wa vita na “Nankondo” hupewa mtoto kike aliyezaliwa wakati wa vita. Watoto wanaozaliwa katika kipindi cha jando/unyago wa kiume huitwa *Semshitu*, na mtoto wa kike huitwa “*Namshitu*”. Utafiti huu utamuongoza mtafiti kugundua kuwa majina huwa yana maana na mazingira vya watu kuitwa majina hayo.

Rubanza (2000) alitafiti majina ya watu katika kabila la Wahaya na Wayoruba. Alichunguza ubunifu wa kiisimu uliomo na alieleza kuwa majina yanazingatia mazingira ya kuzaliwa kwa mtoto, mfuatano wao katika kuzaliwa na migongano katika jamii na muundo wa familia. Matokeo ya utafiti wake yanaonyesha kuwa majina ya watu yanabeba ujumbe unaokubalika na jamii. Maelezo haya yanaonesha kuwa majina huwa yanabeba maudhui fulani katika jamii. Utafiti huu umeweza kumsaidia mtafiti kubaini maana za majina katika jamii ya Wapemba na mazingira ya upewaji majina.

Baitan (2010) akizungumzia majina ya watu katika kabila la Wahaya. Alisema kuwa majina ya Kihaya yanatokana na matukio fulani, itikadi, jinsi na kadhalika. Mfano, mtoto aliyezaliwa baada ya mapacha, mtoto aliyezaliwa baada baba yake kufa akiwa bado yupo tumboni mwa mama yake kwa kawaida ya Wahaya hupewa majina tofauti; mfano *Ishengoma*, mapacha wa kiume, aliyetangulia kuzaliwa, wa kike huitwa *Nyangoma*. Wanaofuatana kuzaliwa wakiwa mapacha mwanamme huitwa *Kato*, na mwanamke huitwa *Nyakato*. Utafiti huu umemsaidia mtafiti kugundua maana za majina yanayojulikana na wanajamii wenyewe na vigezo au sababu za watu kupewa majina hayo.

Manyasa (2010) alitafiti majina katika jamii ya Wasukuma na alieleza vigezo vitumikavyo kutolea majina ya watu katika jamii hiyo. Amebainisha kwamba majina katika jamii ya Wasukuma hutolewa hutokana na matukio kipindi cha kuzaliwa mtoto, yanaweza pia kutokana na ugonjwa makali yanayompata mtoto kipindi cha kuzaliwa. Kwa mfano *mboku* Ni jina ambalo hupewa mtoto mwenye uoni hafifu.

Pia jina linaweza kutokana na hadhi ya mtu, mfano *Mtemi* hupewa mtoto wa kiume aliyeazaliwa kipindi cha utawala (mtemi) maarufu. Vilevile matukio yaliyokuwepo katika kipindi cha kuzaliwa mtoto, mfano mtoto aliyezaliwa wakati wa vita huitwa *Nshilikale*.

Mtaalamu huyu anafafanua kwamba utoaji wa majina unatofautiana kati ya jamii moja na jamii nyengine. Utafiti huu umempatia mtafiti muongozo wa kugundua kuwa majina hutolewa kwa vigezo maalum vya kiitikadi katika jamii na matendo ya jamii husika.

Msanjila na wenzake (wameshatajwa) wamezungumzia matumizi ya majina ya familia na na kusesitiza kwamba uchunguzi wa makini wa majina ya familia mbalimbali umpelekea mtu kugundua kwamba majina hayo hutolewa kwa lugha ya jamii ya wazungumzaji. Wanaendelea kusema kwamba jina analopewa mtu linatokanana lugha ya jamii yake, na kuongeza:

“kwakuwa jina hutokana na lugha ya jamii, jina hilo hubeba maana inayotokana na utamaduni na mazingira ya jamii hiyo. Majina haya ya familia hubeba maana mbali mbali ambazo kimsingi hueleweka na wanajamii wenyewe kutokana na maarifa, elimu na utamaduni unaofanana. (Msanjila na wenzake (2010: 52-53).

Maana hizi za majina huwa na uhusiano na utamaduni ya wazungumzaji, mazingira ya jamii ilipo, majina ya mwaka, matukio muhimu katika jamii inayohusika na kadhalika.

Pia Walichunguza upewaji wa majina katika jamii ya Wagogo waishio Dodoma nchini Tanzania kama inavyobainishwa katika jedwali Na .1 hapo chini.

Jedwali Na.2.1: Mifano ya Maana ya Majina ya Kigogo

Jina	Maana
Matonya (mwanamume)	Amezaliwa wakati wa mvua inanyesha
Nhonya (mwanamke)	amezaliwa wakati mvua inanyesha
Mazengo (mwanamume)	Amezaliwa wakati vyakula shambani vimeiva na watu wanavichuma na kula mfano mahindi mabichi,karanga,mamboga na kadhalika.
Manzala (mwanamke)	Amezaliwa wakati wa njaa watu hawana chakula cha kutosha

Msanjila na wenzake (wameshatajwa) waliongeza kwambaa majina wanayopewa wanafamilia huwa na maana mbalimbali kama mifano inavyobainisha hapo juu.

Msanjila na wenzake (2011) pia walizungumzia upewaji wa majina ya familia na maana zake katika jamii ya Wagogo. Utafiti wao umesaidia kugundua maana za majina ya watu katika jamii ya Wapemba ila hawakujishughulisha na mazingira yanayopelekea watu kupewa majina hayo, hivyo utafiti huu ulijishughulisha pia na sehemu hiyo.

Ingawa baadhi ya tafiti tulizozipitia zimechunguza maana za majina ya watu, mazingira yanayopelekea watu kupewa majina hayo na vigezo vinavyotumika katika

kutoa majina lakini hazikufanyika katika jamii ya Wapemba, hivyo utafiti huu ulichunguza maana za majina ya watu na mazingira yanayopelekea watu kupewa majina hayo na vigezo vinavyotumika katika kutoa majina kwenye jamii ya Wapemba. Ni matarajio yetu kwamba utafiti huu umeweza kuchunguza maana za majina katika jamii ya Wapemba ili kubaini mazingira na vigezo vinavyowaongoza watoa majina kwa wanaume na wanawake

.

2.5 Maana za Majina

Majina katika jamii mbalimbali yanabeba maana kama tulivyoona kwenye kazi tangulizi. James (keshatajwa) alipotafiti kuhusu maana za majina ya watu wa kabila la Lulogooli liliopo magharibi ya Kenya aligundua kuwa kuna mikabala miwili ya kimaana katika majina ya watu wa kabila la Lulogooli ambazo ni mkabala wa maana halisi (maana ya msingi) na mkabala wa maana kimatilaba (maana ya ziada).

Maana ya msingi kwa mujibu wa Resani (2014) ni maana inayowakilishwa na vidahizo katika kamusi. Kawaida maana ya msingi haibadilikibadiliki kufuatana na muktadha mbalimbali. Maana ya msingi ndiyo msingi wa maana nyengine zote za maana.

Maana ya msingi pia huitwa maana katika kiwango cha neno huru au maana kileksia kama ilivyobainishwa na Habwe na Karanja (2004).

Kwa upande wa maana ya ziada, kwa mujibu wa Habwe na Karanja (2004) wanadai ni ile maana ya kimuktadha au kimazingira lakini yenye kuwa na msingi, kuzalishwa na kuhusiana na maana msingi.

Resani (keshatajwa) anaendelea kubainisha kuwa maana ya ziada ni kundi la maana kwa sababu hutegemea uelewa, uzoefu na tajiriba ya mtu mmoja mmoja katika kutumia lugha, kuielewa lugha na hata kuichanganua lugha. Kundi hili la (maana ya ziada) lina maana nyingi lakini katika utafiti wetu tulingalia maana mbili, ambazo ni maana dokezi na maana husishi.

Kwa mujibu wa Resani (keshatajwa) maana dokezi ni maana inayodokezwa na kinachosemwa. Maana hii huwakilishwa na kinachorejelewa na lugha. Maana dokezi huwa na sifa za kisaikolojia za kitu na mtazamo wa watu kuhusu kitu hicho.

Kwa upande wa maana husishi, Resani (2014) amedai kuwa ni aina ya maana ambayo msemaji huitumia kuhusisha umbo, sifa, matendo, na tabia za kirejelewa kwa kurejelea kitajwa. Mfano:

- i) Wewe mtoto umekuwa shetani kabisa. Hapa msemaji anarejelea tabia za shetani ambazo yumkini mtoto anayetajwa amezionyesha.
- ii) Massanja ni simba. Hapa msemaji anarejelea nguvu alizonazo Masanja ni kama za simba.

Aina hizi mbalimbali za maana tulizoziangalia zinapatikana katika maana za majina ya watu wa Pemba kama zitakavyojitokeza katika data tulizozikusanya na kuzichambua kwenye suru ya nne ya utafiti wetu.

2.6 Kiunzi cha Nadharia

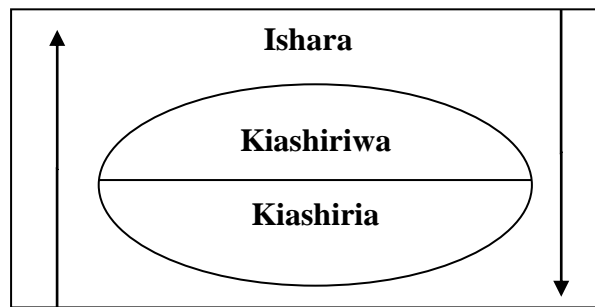
Masamba (2004) anasema kuwa nadharia ni taratibu kanuni na misingi ambayo imejengwa katika miundo wa kimawazo kwa madhumuni ya kutumiwa kama kielezo

cha kueleza jambo. Nadharia ni mawazo, maelezo au mwongozo uliopangwa ili kusaidia kueleza, kutatua au kutekeleza jambo fulani (Kamusi ya Kiswahili Sanifu, (2013). Kwa mantiki hiyo nadharia ni dira na mwongozo wa kulikabili jambo kifalsafa, kidini, kimantiki, kijamii na kiutamaduni. Katika utafiti, nadharia ni muongozo ambao mtafiti ataufuata ili kutekeleza kwa ufanisi utafiti wake. Katika utafiti huu tumetumia nadharia mbili kama ifuatavyo.

2.6.1 Nadharia ya Semiotiki

Semiotiki ni nadharia inayohusiana na ishara na mfumo wa ishara. Semiotiki inajumuisha uchunguzi, uelewa na utabiri wa maana za ishara na namna zinavyopatikana katika vitu halisi. Kwa ujumla semiotiki ni nadharia inayojishughulisha na utoaji na ufasili wa maana za ishara mbali mbali (James(2011).

Waasisi wa nadharia ya semiotiki ni mwanaisimu wa ki-Swizi, Ferdinand de Saussure, na mwanafalsafa wa kipragmatiki kutoka Marekani, Peirce (Wamitila, 2002). Wamitila (2002), anaendelea kubainisha kuwa de Saussure (keshatajwa) alifafanua lugha kama mfumo wa ishara ambazo huangaza na kuunda ‘mkufu wa ishara’. Kwa Saussure, kila ishara huwa na sehemu mbili: kiashiria (sauti au wasilisho la kimaandishi) na kiashiriwa (maana ya kiashiria). Maelezo haya yanadhihirisha kuwa kiashiria ni neno lenyewe na kiashiriwa ni maana yenyewe ya kiashiria. Kwa mujibu wa Saussure, kiashiria ni picha-sauti ilhali kiashiriwa ni dhana. Mchoro ufuatao unaorejelewa na Chandler (2002) unadhihirisha muundo wa ishara wenye sehemu mbili wa de Saussure.

Mchoro 2.1: Ishara, Kiashiriwa na Kiashiria

(Chanzo: Chandler, 2002:1)

Kwa hiyo, ishara ni jumla ya matokeo ya uhusiano baina ya kiashiria na kiashiriwa.

De Saussure (keshatajwa) aliitazama semiotiki kama mfumo wa lugha kiishara ambapo maana huundwa kutokana na elementi hizi mbili. Semiotiki huangalia neno au matini yoyote ile kama iliyosheheni ishara mbali mbali zinazofungamanishwa na maana. Kwa mfano:

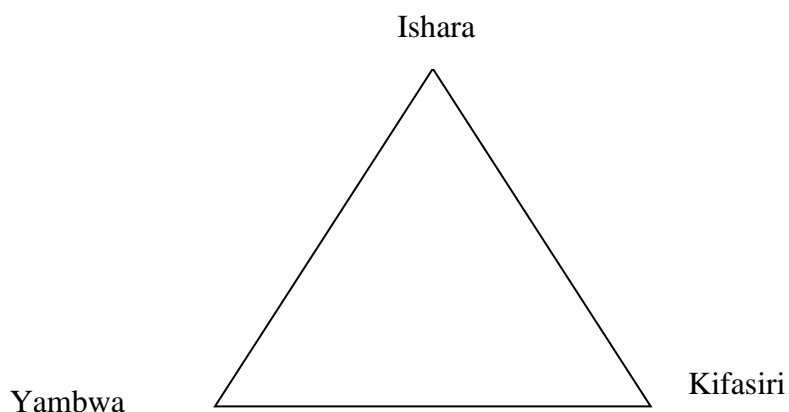
- i) Kiashiria cha neno ‘mbwa’ ni sauti ya kimatamshi au herufi za kimaandishi lakini kiashiriwa ni mnyama anayefugwa nyumbani. Msimamo wa Saussure ni kuwa maana za ishara zina uhusiano wa kinasibu tu.
- ii) Nalo neno ‘mvulana’ linapata maana kutokana na uhusiano uliopo kati yake na ishara nyingine na pia viashiria vingine katika ‘mkufu wa ishara’ kama ‘mzee’, ‘shaibu’ na ‘buda’ Katika mfano huu, ishara moja hupata maana kutokana na tofauti iliyopo kati yake na ishara nyingine. Wanasemiotiki wanashikilia kuwa kiashiria huweza kuwa kile kile bali kinachoashiriwa kinaweza kuwa tofauti. Kwa mfano, huko Ulaya, neno ‘pombe’ huweza kuwa ishara ya urafiki, pongezi, wema, ukarimu au mapenzi lakini kiashiria kinabaki kuwa neno ‘mvinyo’. Kwa hivyo, tunaweza kusema kuwa kiashiria

kimoja kinakuwa na viashiriwa vingi katika lugha ya kawaida. Kwa mfano, miongoni mwa Wapemba, kiashiria cha jina “Hamisi” ni kimoja lakini kuna Hamisi wengi ambao wanatofautiana kimaumbile na kitabia na hata sababu za kupewa jina hilo.

- iii) Neno au kiashiria cha ‘rangi nyekundu’ chaweza kuwa na viashiriwa kama vile hatari, uhai, kizuizi, mapenzi n.k. Mfano huu ni msingi wa matumizi ya polisemia.

Maoni haya ya kiashiria na kiashiriwa yanatoa muongozo muhimu katika kuchanganua maana za majina katika jamii ya Wapemba na mazingira yanayopelekea watu kupewa majina hayo.

Naye mwanafalsafa Peirce anahusishwa na kielezo cha ishara ambacho kina pembe tatu: ishara, yambwa na kifasiri. Mchoro ufuatao umetumiwa kurahisisha uelewaji piramidi ya Peirce

Mchoro 2.2: Piramidi ya Peirce ya Kufasiri Ishara

(Chanzo: Wamitila, 2002:132)

Peirce aliukubali uchanganuzi wa Saussure wa ishara kuwa na sehemu mbili: kiashiria na kiashiriwa lakini akaongeza sehemu ya tatu – kifasiri. Kwa Peirce, kila ishara huwa na yambwa au kitendwa kinachorejelewa.

Wamitila (2002) alieleza kifasiri kama kitu kinachochochea katika akili ya anayetafsiri ishara hiyo, yaani ishara ya pili. Kwa mfano, mtu akikuonyesha simba aliyelala mahali fulani, ile ishara ya simba inaweza kulichochea neno ‘simba’ katika lugha nyingine akilini mwako. Hiki kitakuwa kifasiri. Peirce anasadiki kwamba kila ishara ina misingi inakotegemezwa ili ufasiri wake uwezekane. Anaongeza kuwa misingi hiyo huibua aina tatu za ishara ambazo ni kielekezi, ishara-tanakali na taashira. Kila mojawapo ya ishara hizi huwa na dhima maalum.

Wamitila (2002:133 134) alifasiri ishara hizi tatu kama ifuatavyo:

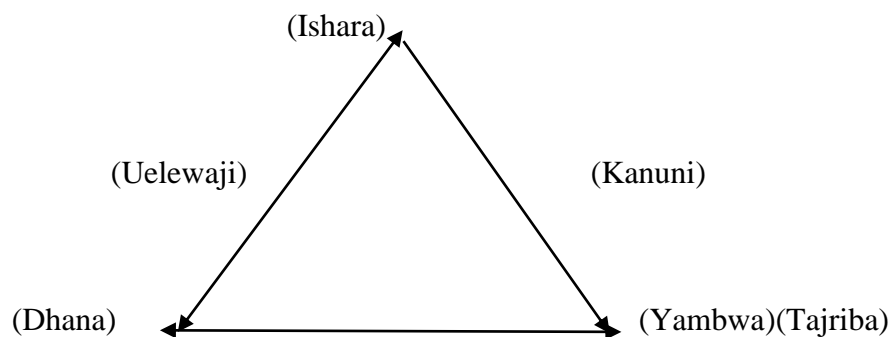
- i) Kielekezi: hutumiwa kufafanua uhusiano fulani baina ya ishara na kinachoashiriwa. Kwa mfano, kicheko kuwa ishara ya kuwepo kwa mtu fulani.
- ii) Ishara tanakali: hutumiwa kuonyesha mahali au hali ambapo pana uhusiano kati ya ishara na kiashiriwa. Kwa mfano, picha na michoro ni ishara tanakali zinazoeleweka. Aidha milio, ‘wuuu!’ na ‘miaoo’ ni ishara tanakali za mbwa na paka mtawalia.
- iii) Taashira: hueleza aina ya ishara inayoashiria kutegemea matumizi ya kinasibu na kikawaida.

Mawazo ya Peirce ya ishara kutegemezwa kwenye msingi fulani ili kufasiriwa, yaelekea kukubaliana na wazo la Saussure kwamba ishara hazina upekee wa maana

isipokuwa zinapofasiriwa katika ‘mkufu wa ishara’.

Wafula na Njogu (2007) walieleza kuwa de Saussure katika uchanganuzi wake wa kisemiotiki, aliegemea dhima ya ishara katika jamii ilhali Peirce alishughulikia namna ishara zilivyotumiwa kufafanua vitendo maalum na maana ya ishara hiyo ikitokana na sheria fulani za kiutamaduni, kitanzu na lugha. Chandler (2002) akizungumzia piramidi ya kisemiotiki ya Peirce, alidhihirisha namna ishara, dhana na kifasiri zilivyounganishwa.

Alifanya hivyo kwa kuhusisha matumizi ya uelewaji, tajriba na kifasiri ili kuonyesha mahusiano makuu katika kufasiri ishara kama inavyodhihirika katika mchoro ufuatao:

Mchoro 2.3: Mihusianisho ya Kufasiri Ishara

(Chanzo: Chandler, 2002:11)

Katika piramidi iliyopo juu:

- i) Ishara na dhana huunganishwa na uelewaji wa mtu kuhusu ishara fulani
- ii) Dhana na yambwa huunganishwa na tajriba aliyonayo mtu kuhusu ishara
- iii) Ishara na yambwa huunganishwa na kanuni au utamaduni wa kikundi cha jamii husika.

Mahusiano haya ni muhimu katika utafiti wetu kwa kuwa yametusaidia kuelewa namna maana zinavyoibuka katika majina mbali mbali ya watu wa Pemba.

Wamitila (2002) aliendeleza maoni ya Wana-Umuundo kwa kusema kwamba:

“Ishara moja inaweza kuwa na maana nyingi iwapo itawekwa au kukitwa kwenye muktadha wa kijamii na hivyo jamii kuwa na athari kubwa juu ya maana. Hii ina maana kuwa kiashiriwa hakiwezi kuwa funge. Kutokana na mawazo haya tunaweza kusema kuwa viashiriwa vikikitwa kwenye muktadha wa kimazungumzo huweza kubadilika kutegemea muktadha wa kiusemi na iwapo muktadha utabadilika nayo maana inabadilika. Kwa hiyo, inakuwa vigumu kudai kuwa kuna kitovu maalum cha maana mahali popote pale.

(Wamitila 2002:179-180).

Brown(1995) anadai kuwa ishara hupata maana kutokana na matumizi yake. Watu kutoka jamii moja wenye kuzungumza lugha moja na kushiriki utamaduni sawa huwa na makubaliano kuhusu ishara fulani na maana zake. Ishara hizi hujumuisha picha, rangi, maumbo mbali mbali na hata herufi zinazounda maneno.

Maelezo haya yaliyotolewa na Brown (keshatajwa) yametusaidia kutafiti maana za majina ya watu wa Pemba. Kwa kuwa majina hundwa na herufi ambazo ni ishara za kisemiotiki zenye kubeba maana inayokubalika katika jamii inayoishi katika utamaduni mmoja.

Naye Griffen (1997) akizungumzia maana ya maana, alieleza ishara kama kitu tunachokumbananacho moja kwa moja na aidha huweza kuashiria kitu kingine

tofauti. Kwa mfano, maneno huchukuliwa kuwa ishara kwa sababu hupeleleza maana na watu.

Wamitila (2003) alipozungumzia ishara na uashiriaji, alitoa ufasiri wa ishara uliokaribiana na wa Griffen, kuwa, Ishara hutumiwa kuelezea kitu fulani ambacho huwakilisha kingine katika uhusiano uliopo kati ya vitu hivyo viwili au uwezo wake wa kuibua fikira fulani katika akili ya msomaji.

Kwa ujumla nadharia ya semiotiki imezungumzia ishara ambazo maana halisi ya ishara hizo zinaeleweka na mjuzi wa lugha husika. Nadharia hii imetwezesha kutafiti maana za majina katika jamii ya Wapemba.

2.6.2 Nadharia Jumuishi ya Giles

Giles (1979) anafafanua kwamba utambulisho wa mtu au jamii ni mchakato unaoendelea ambao kimsingi unahusisha vibainishi vingi vinavyodumishwa na jamii lugha ambayo huunda kiini cha utambulisho wa jamii.

Majina ni mojawapo kati ya vibainishi vya jamii, hivyo nadharia hii ni yenye kufaa katika kutafiti maana za majina ya watu wa Pemba.

Msingi wa nadharia hii jumuishi unazingatia fasili ya jamiilugha inayosema:

*“Jamii inaundwa na wale watu wanaojiona na kujitambua wenyewe”
(Giles, 1979: 253).*

Fasili hii ya jamii lugha, mbali na kuwa msingi wa nadharia hii jumuishi pia ni msingi wa maana halisi ya utambulisho.

Maana halisi ya utambulisho kwanza ni kuwa jamiilugha yenyewe hujitambua kuwa iko tofauti na jamiilugha nyengine katika masuala msingi kama utamaduni, mila na desturi, imani (dini) chakula, mavazi, uchumi au siasa. Kwa kuwa majina ya watu huathiriwa na utamaduni, mila, desturi, na Imani (dini) na kwakuwa majina ni mojawapo kati ya vibainishi vya jamii tumeamua kumetumia nadharia jumuishi ya Giles ili kuweza kubaini mazingira na vigezo vinavyowaongoza jamii ya Wapemba katika kutoa majina ya watu. Nadharia hii imeweza kumuongoza mtafiti kuweza kupata data za kutosha na hatimaye kuweza kufanikisha utafiti kuhusu maana za majina ya watu Wapemba, mazingira yanavyotumika katika kuwapa watu majina na vigezo vinavyowaongoza watoa majina ya wanawake na wanaume.

Katika uteuzi wa nadharia tumeteua nadharia mbili ambazo zimetuongoza katika kufanya utafiti huu. Nadharia ya semiotiki ndio iliyoonesha mafanikio makubwa katika utafiti huu kwani imewahi kutumiwa na watafiti wengi katika kutafiti ishara na maana zake. Nadharia ya semiotiki imetumiwa na mtafiti James (2010) katika utafiti wake wa maana za majina ya watu wa kabila la Lulogooli. Nadharia hii iliweza kumsaidia kupata mafanikio makubwa katika kutoa maana za majina ya watu wa kabila la Lulogooli. Mwingine aliyetumia nadharia ya semiotiki ni Wacharo (2013) katika utafiti wake juu ya ‘Kanga Kama Sajili Maalumu ya Kisanii na Mawasiliano’ ambapo ilionesha mafanikio makubwa katika kufasiri maana za majina yanayopatikana kwenye kanga.

Naye Kilanga (2014) katika utafiti wake unaoitwa “Ishara katika Kaptula la Max na Kijiba cha Moyo” alitafiti ishara na maana zake kwa kutumia nadharia ya semiotiki.

Nadharia jumuishi ya Giles imetumiwa na Msanjila na wenzake (wameshatanjwa) katika kutafiti majina ya watu wa kabila la Wachaga na kueleza maana za majina mbali mbali yanayojitokeza katika kabila la Wachaga. Kutokana na mafanikio waliyoyapata watafiti hao tumeona ni vyema kutumia nadharia hizi katika utafiti wetu unaohusiana na maana za majina ya watu wa Pemba.

2.7 Ombo la Kiutafiti

Kutokana na udurusu wa maandiko mbali mbali kulingana na uelewa wetu hatujaona andiko lililoshughulikia maana za majina ya watu wa Pemba, mazingira wanayoyatumwa katika kuwapa watu majina na vigezo vinavyowaongoza watoa majina kwa wanaume na wanawake katika jamii ya Wapemba, hivyo tumeona ni vyema kuyashughulikia maeneo tuliyoyataja ili kuweza kubaini maana, mazingira na vigezo vinavyowaongoza watoa majina kwa wanaume na wanawake katika jamii ya Wapemba.

2.8 Muhtasari

Sura hii iliangalia mapitio ya kazi tangulizi kuhusu dhana ya jina kupitia wataalamu mbalimbali ambapo ilijumuisha majina ya mahali, majina ya watu na mazingira yake. Vilevile iliangalia kiunzi cha nadharia ambapo tuliangalia nadharia ya simiotiki na waasisi wake na nadharia jumuishi ya Giles na kumalizia na ombo la utafiti.

SURA YA TATU

3.0 MBINU ZA UTAFITI

3.1 Utangulizi

Kwa mujibu wa kamusi ya Kiswahili sarufu (2004) Mbinu ni njia za kutekeleza jambo. Katika utafiti, mbinu ni njia za kutekeleza utafiti. Katika sura hii tutaangalia mkabala wa utafiti, eneo la utafiti, sampulilengwa ya watafitiwa, usampulishaji, mbinu za kuikusanya data, maadili ya utafiti, mchakato wa kukusanya na kuchanganua data na muhtasari wa sura.

3.2 Mkabala wa Utafiti

Walliman (2006) anaeleza mkabala wa utafiti kuwa ni utaratibu ambao mtafiti anauweka wa kukusanya na kuchambua taarifa ili aweze kupata majibu ya maswali aliyojiuliza au kupima mabunio aliyojiwekea kwenye utafiti wake. Utafiti huu ulitumia mkabala wa maelezo.

Orodho (2009) anabainisha kuwa muundo wa kuelezea tukio ni muundo ambao mara nyingi hutumia njia ya mahojiano na hojaji (Dodoso) kukusanya taarifa za utafiti. Ili kufanikisha njia hizi sampuli ya wahojiwa wachache huchaguliwa kwa lengo la kuwawakilisha walio wengi.

Orodho na Kombo (2003) wanabainisha kuwa muundo huu unaweza kutumika kwa tafiti ambazo zina lengo la kujua tabia, mielekeo na mawazo ya watu. Mtafiti ameteua muundo huu kwa vile utafiti wake uliohusiana na maana za majina ya watu

wa Pemba, ulihitaji maelezo kujua maana za majina na vigezo vinavyotumika katika kuwapa watu wa Pemba majina hayo.

3.3 Eneo la Utafiti

Lengo la utafiti huu lilikuwa ni kuchunguza maana za majina ya watu wa Pemba, mazingira yanayopelekea watu kupewa majina na vigezo vinavyowaongoza watoa majina kwa wanawake na wanaume katika jamii ya Wapemba, kama ilivyokwishaelezwa hapo mwanzo. Ingawa lugha ya Kiswahili inzungumzwa katika eneo kubwa la ukanda wa Afrika Mashariki na nchi jirani, katika utafiti huu tuliamua kuufanya katika kisiwa cha Pemba kwenye shehia ya Wesha, Kichungwani, Madungu na Shehia ya Chanjaani.

Mtafiti amechagua kisiwa cha Pemba kutokana na mtafiti kuyaelewa vizuri maeneo husika, jambo ambalo lilipelekea urahisi wa kukusanya data. Vile vile katika kisiwa cha Pemba ndiko tulikoweza kupata maana za majina ya watu wa Pemba bila uvulivuli. Pia Wapemba ndio walioweza kuzitolea ufafanuzi maana hizo, isitoshe wao walikuwa ni mahiri katika kujua mazingira na vigezo vinavyotumika kuwapa watu majina.

Jambo jingine la msingi katika kuchagua eneo hili ni kwamba katika kupitia maandiko mbalimbali hatukugundua maandishi yoyote yaliyozungumzia maana za majina ya watu wa Pemba, hivyo tuliona ni vyema kulichagua eneo hili ili kutekeleza malengo ya utafiti wetu.

3.4 Sampuli Lengwa ya Watafitiwa

Kwa mujibu wa (TUKI 2004) Sampuli ni kitu au vitu kati ya vitu vingi vya aina moja ile ile vinavyochukuliwa kama mfano mzuri wa vitu hivyo.

Salim (2015:27) anasema:

“Sampuli lengwa au wakati mwengine hufahamika sampuli madhumuni ni aina ya sampuli ambayo mtafiti huteuwa watafiti wake akiwa anatambua kwamba watamsaidia kupata data anazozihitaji ili kujibu maswali yake ya utafiti”.

Sampuli lengwa ya utafiti huu ni watu waishio Wilaya ya Chake Chake. Kwa mujibu wa Sensa ya mwaka (2012), wilaya ya Chake Chake ina jumla ya wakaazi 97,249. Hivyo bila shaka kutakuwa na majina yasiyopungua 97,249 kwa kila mkaazi jina moja. Tumeuchagua mji wa Chake-Chake kwani ndio uliokusanya watu kutoka maeneo mbali mbali ambamo lahaja ya kipemba huzungumzwa na majina halisi ya wapemba hupatikana. Maeneo yaliyokusudiwa kufanyika utafiti huu ni Shehia ya Weshia, Kichungwani, Madungu na Shehia ya Chanjaani. Kwa kila shehia tulikusanya majina yasiyopunga themanini.

3.5 Usampulishaji

Salim (2015) anabainisha kuwa usampulishaji ni kitendo cha kuteuwa washiriki kutoka katika kundi kubwa la watafitiwa ili kupata idadi ndogo ya watafitiwa watakaotumiwa katika kutoa data za utafiti.

Utafiti huu uliwashirikisha watu 64 ambao ni watu wazima wenye umri kati ya miaka 35 hadi 70, wakiwemo wanawake 32 na wanaume 32.

Sampuli tegemea fursa ilitumika katika kuwateuwa watafitiwa. Adam na Kamuzora (2008) wanadai kuwa sampuli tegemea-fursa inahusisha uteuzi wa watafitiwa ambao kimsingi unatokana na urahisi wa kupatikana na utayari wao kujibu maswali ya utafiti.

Hivyo katika utafiti huu, mtafiti alitumia usampulishaji huu kwa kutoa fursa sawa kwa kundi aliloliteuwa kutoka kila eneo la utafiti.

Mtafiti vilevile alizingatia jinsia katika kuteua sampuli ya watafitiwa. Jedwali Na.2 lifuatalo linaonesha kategoria mbali mbali za watafitiwa waliosampuliwa.

Jedwali Na. 3.1: Idadi ya Watafitiwa kwa Kila Shehia

Jina La Shehia	Wanaume	Wanawake	Jumla
Wesha	8	8	16
Kichungwani	8	8	16
Madungu	8	8	16
Chanjaani	8	8	16
Jumla kuu			64

Katika Jedwali Na 3.1. Liliopo juu linaonesha kuwa mtafiti alichagua idadi sawa ya watafitiwa kutoka kila Shehia, ambapo kila shehia kulikuwa na watafitiwa 16. Wanaume wakiwa ni 8 na wanawake 8 ambapo jumla yao kwa Shehia zote nne wakiwa ni jumla ya watafitiwa 64.

Baada ya kuteuwa watafitiwa, mtafiti alipanga namna ya kugawa dodoso kama inavyoonesha kwenye jedwali Na 3 hapo chini.

Jedwali Na. 3.2: Idadi ya Watafitiwa Waliopewa Dodoso

Na.	Jina la Shehia	Waliopewa Dodoso
i)	Wesha	8
ii)	Kichungwani	8
iii)	Madungu	8
iv)	Chanjaani	8
Jumla Kuu		32

Jumla ya watafitiwa 32 walipewa dodoso, ambapo kila Shehia kulikuwa na watafitiwa 8 waliopewa dodoso. 4 wanaume na 4 wanawake kama ilivyo kwenye Jedwali Na 3.2 hapo juu.

Baada ya dodoso ilifuatia mahojiano na mchakato huo ulifanywa kwa watafitiwa kwa mgawanyo ufuatao:

Jedwali Na. 3.3: Idadi ya Watafitiwa Waliohojiwa

Na	Jina la Shehia	Waliohojiwa
i)	Wesha	8
ii)	Kichungwani	8
iii)	Madungu	8
iv)	Chanjaani	8
Jumla Kuu		32

Jedwali Na 3.3 linaonesha jumla ya watafitiwa 32 walifanyiwa mahojiano, ambapo kila Shehia kulikuwa na watafitiwa 8 waliofanyiwa mahojiano, ambapo 4 walikuwa wanaume na 4 wanawake.

3.6 Mbinu za Kuikusanya Data

Kamusi ya Kiswahili sanifu (2004) inaeleza kuwa mbinu ni njia za kutekeleza jambo.

Data kwa mujibu wa kamusi ya Kiswahili sanifu (2004) ni taarifa au takwimu

inayotumiwa kuelezea au kuthibitisha hoja fulani ambazo hazijafanyiwa uchambuzi wala kufasiliwa.

Adam na Kamuzora (2008) wanadai kuwa data ni vielelezo vinavyokubalika ambavyo vinathibisha ukweli wa matokeo. Kwa mujibu wa Kothari (2004), mbinu za kukusanya data ni njia mbali mbali ambazo mtafi anazitumia ili kupata data anazozihitaji katika utafiti wake.

Kwa mujibu wa Panneerselvam (2012). Data zimegawika katika makundi mawili ambapo anaona kuwa kuna data za msingi na data za upili. Panneerselvam (ameshatajwa) anaeleza kuwa data za msingi ni zile ambazo hukusanywa na mtafiti uwandani. Data hizi kwa kawaida hukusanywa kwa matumizi ya sasa na baadaye, anaendelea kusema data za upili ni zile ambazo hukusanywa kutoka katika majarida, magazeti, machapisho na ripoti mbali mbali.

Katika utafiti huu mtafiti alitumia mbinu ya hojaji (Dodoso) na mahojiano kwa kukusanya data za msingi kwenye uwanda wa utafiti. Mtafiti alitumia mbinu hizi mchanganyiko kwa lengo la kupata matokeo yaliyo bora. Kama walivyobainisha Best na Khan (1993) kwamba mbinu moja haijitoshelezi katika kupata data zinazoaminika na kukubalika katika utafiti.

3.6.1 Hojaji (Dodoso)

Mulokozi (1983) anaeleza kuwa hojaji ni mbinu ya kukusanya data ambapo mtafiti hutayarisha orodha ya maswali au mambo ambayo yanahitajika kujibiwa, kueleza ama kuhojiwa ili kupata taarifa zinazohitajika katika utafiti.

Enon (1998) anaeleza kuwa hojaji inashabihiana sana na mahojiano . Hii ni kwa sababu njia hii inahusu maswali ambayo yameandikwa ambapo msailiwa anapaswa ayajibu kwa njia ya maandishi.

Naye Woods (2001) anadai kuwa hojaji ni maswali ambayo huhitaji kujibiwa katika mfumo wa maandishi.

Bakiza (2010) wanameeleza kuwa hojaji ni karatasi yenye maswali ya utafiti kuhusu jambo maalumu kidadisi.

Kutokana na maelezo hayo tunaweza kusema kwamba mbinu ya hojaji hutumika kukusanya data kutoka kwa watafitiwa ambapo maswali ya utafiti hupelekwa kwa watafitiwa kwa njia ya maandishi na watafitiwa kujibu maswali hayo kwa njia ya maandishi. Mbinu hii ilitumika kujibu maswali yote matatu ya utafiti wetu ambayo yalikuwa ni: Kwanza, majina wapewayo watu wa Pemba yana maana zipi? Pili, ni mazingira gani yanayotumika kwenye kuwapa watu majina? Tatu, ni vigezo gani vinavyowaongoza watoa majina kwa wanaume na wanawake?

Mtafiti amaetumia mbinu hii kutokana na faida zilizoelezwa na wataalamu mbali mbali kama vile Mulokozi (1983). Enon (1998) na Woods (2001). Faida zifuatazo tulizipata kwa kutumia mbinu hii:

- Hojaji ziliweza kupelekwa watafitiwa wengi kwa wakati mmoja,
- Maswali yalikuwa sawa kwa watafitiwa wote.
- Mbinu hii ilirahisisha kukusanya data kwa muda mfupi.
- Mbinu hii ilitumia gharama ndogo na ni rahisi kutumia.

- Iliweza kuibua taarifa nyingi katika muda mfupi.
- Hojaji ilifanikisha kupata maana za majina ya watu na mazingira yanayopelekea watu kupewa majina hayo.

Pamoja na mafanikio makubwa yaliyopatikana katika mbinu ya hojaji kulikuwa na kasoro zifuatazo:

- Baadhi ya watafitiwa uandishi wao ulikuwa haufahamiki
- Watafitiwa ambao walikuwa hawajui kusoma na kuandika walishindwa kutoa taarifa za utafiti.

Kutokana na watafitiwa kutojua kusoma na kuandika kushindwa kutoa taarifa za utafiti mtafiti alitumia kutumia mbinu ya mahojiano ili kuweza kuziba kasoro hizo ziliyojitokeza.

3.6.2 Mahojiano

Mulokozi (1983) anaeleza kwamba mahijiano ni majibizano ya ana kwa ana au simu, kidijitali/ barua pepe) kati ya watu wawili au zaidi kwa lengo la kukusanya taarifa au maoni kuhusu suala fulani la kiutafiti lililoainsishwa.

Kothari (1990) anadai kuwa mbinu hii inahusu mchakato wa kuuliza maswali ambapo mtafiti anafursa ya kufafanua maswali ambayo hayaeleweki na mtafitiwa / watafitiwa. Nayo Kamusi ya kiswahili sanifu (2004) inaeleza kwamba mahojiano ni hali ya kuuliza maswali ili kutaka kujua maarifa au uwezo wa mtu juu ya jambo fulani. Ni maswali ambayo mtu huulizwa na mtu au kikundi cha watu pamoja na majibu anayotoa.

Mtafiti aliichagua mbinu hii kwa sababu ina manufaa yafuatayo:

- Mtafiti alipata fursa ya kufafanua maswali ambayo watafitiwa hawakuyafahamu vizuri.
- Mbinu hii ilitoa fursa kwa watafitiwa ambao hawajui kusoma na kuandika kuweza kushiriki katika kutoa taarifa za utafiti.
- Mbinu hii ilimpa fursa mtafitiwa kueleza hisia zake binafsi kuhusu mada inayotafitiwa.
- Mbinu hii ilitoa fursa ya kuuliza maswali ya ziada na kujibu maswali tokezi yaliyojitokeza katika mahojiano kati ya mtafiti na mtafitiwa.

Mbinu hii ya mahojiano ilimuwezesha mtafiti kukusanya maana za majina ya watu wa Pemba, mazingira yanayopelekea watu kupewa majina na vigezo wanavyowaongoza watoa majina kwa wanaume na wanawake katika jamii ya Wapemba kama malengo mahususi matatu yalivyoelekeza sambamba na maswali ya utafiti.

3.7 Maadili ya Utafiti

Katika kufanikisha utafiti huu mtafiti ni lazima aeleze maadili kwa watafitiwa ili kutoa taarifa bila ya woga na kutoa taarifa zilizo za ukweli.

Kwa mujibu wa Sture (2010) mkabala wa maadili ni moja wapo ya maswala muhimu ambayo mtafiti anapaswa kuyazingatia kwa uzito wake wakati akifikiria, akipanga, kutekeleza na hata baada ya kukamilisha utafiti wake. Pia Adam na wenzake (2008) wanabainisha kuwa maadili ya utafiti ni haki ya kuwa na usiri yaani mtafiti hatatoa

siri za mtafitiwa na pia wakafafanua kuwa haki ya mtafitiwa kuhakikishiwa usalama wake, haki ya kujua madhumuni, haki ya kupata matokeo ya utafiti, haki ya kujibu swali atakalopenda kujibu na haki ya kukataa kushiriki kwenye utafiti. Kutokana na maelezo hayo mtafiti alihakikisha kwamba kulikuwa na uhuru wa kushiriki katika utafiti huu kwa watafitiwa wote ambao walipata fursa ya kuchaguliwa kushiriki katika utafiti huu.

Kila mtafitiwa alipewa taarifa kamili kuhusu mada ya utafiti ili kuweza kuchangia kwa uwazi zaidi katika kutoa data. Mtafiti alihakikisha kuwa anakwenda sambamba na maadili ya kitaaluma wakati wote wa kutekeleza utafiti wake.

3.8 Mchakato wa Kukusanya na Kuchambua Data

Data katika utafiti huu zilikusanywa kwa njia ya hojaji (dodoso) na mahojiano. Mtafiti alitumia mbinu hizi mchanganyiko kwa lengo la kupata matokeo yaliyo bora, kama walivyobainisha Best na Khan (1993) kwamba mbinu moja haijitoshelezi katika kupata data zinazoaminika na kukubalika katika utafiti.

Kwa kiasi kikubwa data katika utafiti huu zilichambuliwa mkabala wa kimaelezo. Mkabala wa kimaelezo ni mkabala muafaka unaopaswa kutumiwa kufafanua vipengele vya kiisimu kwa sababu isimu huhitaji maelezo ili kufafanua vipengele vyake.

Kothari (keshatajwa) anafafanua kuwa mkabala wa uchambuzi wa data kimaelezo huonesha jinsi watu wanavyofikiri na kuhisi juu ya kitu au jambo fulani. Mkabala

huu unafaa kutumika pale mtafiti anapokusanya taarifa kuhusu mawazo ya watu, mitazamo yao, tabia zao pamoja na maswali mbali mbali ya kijamii yanayohitaji maelezo na ufafanuzi. Sambamba na mkabala wakimaelezo mtafiti alitumia njia ya majedwali ili kuziweka data katika hali ya uwazi na kueleweka zaidi. Mtafiti ametumia mkabala wakimaelezo na jedwali kwa kuzingatia lengo moja baada ya jingine na mwisho ameeleza majumuisho yaliyogunduliwa katika utafiti.

Mkabala huu wa uchambuzi usio wa kitakwimu umechaguliwa na mtafiti kwa sababu unaonekana kuwa ni muafaka kwa utafiti huu kwani lengo la utafiti huu lilikuwa ni kuchunguza maana za majina ya watu wa Pemba, ambayo yalihatiji maelezo na sio idadi ambapo pangelihitajika takwimu.

3.9 Muhtasari

Sura hii imezungumzia muundo wa utafiti, eneo la utafiti, usampulishaji, sampuli lengwa ya watafitiwa, mbinu mbali mbali za kukusanya data, maadili ya utafiti na mchakato wa kukusanya na kuchambua data.

SURA YA NNE

4.0 WASILISHO NA UCHAMBUZI WA DATA

4.1 Utangulizi

Sura hii itaonesha taarifa mbali mbali zilizokusanywa wakati wa utafiti kutoka maeneo yaliyoteuliwa. Mtafiti aliongozwa na nadharia ya semiotiki na nadharia jumuisi ya Giles katika kuchanganua data mbali mbali alizozikusanya. Sura hii inahusisha taarifa kuhusu uwasilishaji wa data, uchanganuzi wa data, mjadala na hitimisho.

4.2 Uwasilishaji wa Data

Mtafiti alikusanya taarifa za kutosha katika uwanda wa utafiti. Taarifa hizi zimewasilishwa na kuchambuliwa kwa mkabala wa maelezo na majedwali yalitumika pia ili kuweka wazi data. Shehia zilizofanyiwa utafiti ni Shehia ya Wesha, Kichungwani, Madungu na Chanjaani. Taarifa hizo zililenga kubainisha maana za majina katika jamii ya Wapemba, kueleza mazingira na vigezo vinavyotumika kuwapa majina watu wa Pemba. Katika kujadili maana hizi, tumeanza na maana ya msingi za mzjina ya watu wa Pemba.

4.3 Maana ya Msingi ya Majina ya Watu wa Pemba

Swali la kwanza la utafiti lililenga kutafuta majina wapewayo watu wenye asili ya Pemba yana maana gani. Watafitiwa 52, ambao ni sawa na asilimia 81.25% wamebainisha kuwepo kwa maana mbalimbali kwenye majina wapewayo watu wenye asili ya Pemba.

Katika kuzianguka kwa kina maana za majina tuliyoyakusanya tumebaini kuwa, maana hizi za majina zimegawika katika aina mbili kuu. Aina ya kwanza ni maana ya msingi na aina ya pili ni maana ya ziada.

4.3.1 Majina Yatokanayo na Miezi ya Kiislamu

Kwa kuanzia tutaangalia maana za msingi za majina yatokanayo na miezi ya kiislamu. Jedwali Na.4.1 linabainisha maana za msingi za majina yatokanayo na miezi ya kiislamu.

Jedwali Na. 4.1: Maana za Majina Yanayotokana na Miezi ya Kiislamu

	Jina	Jinsia	Maana ya Msingi
1	Muharami	Mume	Mtoto aliyezaliwa mwezi wa Muharram
2	Rajabu	Mume	Mtoto aliyezaliwa mwezi wa Rajab
3	Shaabani	Mume	Mtoto aliyezaliwa mwezi wa Shaaban
4	Ramadhani	Mume	Mtoto aliyezaliwa mwezi wa Ramadhan
5	Shawali	Mume	Mtoto aliyezaliwa mwezi wa Shawwal

Utafiti umebaini kuwa baadhi ya miezi ya kiislamu hutumiwa na watu wenye asili ya Pemba kuwapa majina watoto wanaozaliwa katika miezi hiyo. Miezi ya kiislamu inayotumika kuwapa majina watoto ni Muharram, Rajab, Shaban, Ramadhan na Shawwal. Majina haya yote hutumika kwa watoto wa kiume. Katika majina ya miezi ya kiislamu hakuna jina la mwezi linalotumika kupewa mtoto wa kike katika jamii ya Wapemba.

Miezi hii ni ya kiislamu hivyo data zinaonesha kuwa majina haya yametokana na utamaduni wa kiislamu. Majina haya yanayobeba maana za msingi katika lugha ya Kiswahili, yanaendelea kupatikana kwa wingi kwenye jamii ya Wapemba kwa vile

watu wengi wanaoishi katika kisiwa cha Pemba ni wafuasi wa dini ya kiislamu. Majina haya ni katika majina huru kwa vile yameundwa na jina moja huru, ambalo haliwezi kubaguliwa. Majina ya miezi yote ni yenye umbo huru na hutumika kuwapa watoto wenye jinsia ya kiume katika jamii ya Wapemba.

Majina haya kwa vile yanafungamana na dini ya kiislamu, yanaweza kupatikana katika eneo lolote dunia ambalo wanaishi waislamu.

Tunasisitiza hapa kwamba si kila mtoto anayezaliwa katika miezi hii hupewa majina haya. Mara nyingine majina haya hupewa mtoto kutokana na vigezo mbali mbali ambavyo tutavitaja baadaye katika kujibu swali la tatu la utafiti wetu.

Pembeni ya majina yatokanayo na miezi ya kiislamu, watafitwa pia walionesha uwepo wa majina yatokanayo na matukio mbali mbali katika jamii, kama inavyobainishwa hapa chini.

4.3.2 Majina Yatokanayo na Matukio Mbalimbali

Utafiti umebaini kuwa katika jamii ya Wapemba, kuna majina yenye maana za msingi yatokanayo na matukio mbalimbali katika jamii. Dai hili limeungwa mkono na James (keshatajwa) katika utafiti wake kwa jamii ya Walulogooli nchini Kenya na Agyekum (keshatajwa) katika utafiti wake kwa kabila la Akan nchini Ghana, waliobainisha uwepo wa maana za majina yatokanayo na matukio mbali mbali katika jamii nyingi za Kiafrika. Pemba kama sehemu ya Afrika nayo imebainika kuwepo kwa maana za majina ya aina hiyo.

Jedwali Na.4.2 lifuatalo hapo chini linaonyesha majina yanayotokana na maana za matukio mbalimbali ya Imani za kidini baada ya kuchambuliwa na mtafiti kutokana na maana za majina aliyoyakusanya kutokana na mbinu ya dodoso na mahojiano.

Jedwali Na. 4.2: Maana za Majina Yanayotokana na Matukio ya Kidini

Na	Jina	Jinsia	Maana ya Msingi
i)	Muhajiri	Mume	Mtoto anayenasibishwa na tukio la kuhama Mtume Muhammad (S.A.W) kutoka Makka na kuhamia Madina
ii)	Hajra	Mke	Mtoto anayenasibishwa na tukio la kuhama Makka Mtume Muhammad(S.A.W) na kuhamia Madina lililotokea mwezi wa Muharam
iii)	Maulidi	Mume au Mke	Mtoto aliyezaliwa katika siku ya kumbukumbu ya tukio la kuzaliwa Mtume Muhammad (S.A.W) mwezi kumi na mbili (Rabiul-awwal)
iv)	Haji	Mume	Mtoto aliyezaliwa wakati mahujaji wakiwa katika ibada ya hijja
v)	Hija	Mume	Mtoto aliyezaliwa wakati mahujaji wakiwa katika ibada ya hijja
vi)	Mwanahija	Mke	Mtoto aliyezaliwa wakati mahujaji wakiwa katika ibada ya hijja
vii)	Hajat	Mke	Mtoto aliyezaliwa wakati mahujaji wakiwa katika ibada ya Hija
viii)	Iddi	Mume	Mtoto aliyezaliwa siku ya sikukuu
ix)	Mwanaidi	Mke	Mtoto aliyezaliwa siku ya sikukuu

Utafiti umebainisha kuwa baadhi ya matukio ya kihistoria ya kiislamu hutumiwa na watu wenye asili ya Pemba kuwapa majina watoto wao ili kuwa kumbukumbu ya siku ya kuzaliwa kwa mtoto huyo. Majina tuliyoyaorodhesha hapo juu kwenye jedwali baadhi yake yanatofautiana kimaumbo. Kuna majinayenye maumbo huru, kwa mfano Muhajiri, Hajra, Maulidi, Haji, Hija, Hajati, na Iddi. Pia kuna majina yenye maumbo ambatanishi ambayo ni ‘Mwanahija’ lililoundwa na ‘Mwana’+ ‘Hija’ na ‘Mwanaiddi’ lililiundwa na ‘Mwana’+ ‘Iddi’

Sehemu ya kwanza ya majina hayo yenye maumbo ambatanishi ambayo yana kiambishi cha uke (mwana) inapondoshwa linapatikana jina la kiume. Hii inaonesha kuwa asili ya majina haya yalitokana na majina ya kiume ambayo yalikuwa na asili ya kiarabu na baadaye yalitoholewa na kuingizwa katika lugha ya Kiswahili na pia kuwekewa viambishi awali vya uke vinavyotokana na lugha za kibantu na hatimaye imepelekea kubadilika jina na jinsia kuwa ya kike.

Jambo la muhimu kuzingatia hapa ni kwamba majina ambayo hapo awali yalikuwa ya kiume na kuwekewa kiambishi cha uke, maumbo yake yanatofautiana kwa urefu, majina ya kike yanakuwa ni marefu zaidi kimaumbo kulikoni yale ya kiume. Pia ufungamanaji wa majina haya na matukio ya kidini unasababisha majina haya yapatikane katika jamii ya Wapemba na jamii nyinginezo ambazo zina waislamu.

Jambo la kuzingatia hapa ni kwamba si kila mtoto anayezaliwa katika kumbukumbu za matukio haya hupewa majina haya, mara nyingine majina haya hupewa mtoto kutokana na vigezo mbalimbali ambavyo tutavitaja baadae katika kujibu swali la pili la utafiti wetu.

4.3.3 Majina Yatokanayo na Maeneo Matukufu

Maana nyingine inayopatikana kwenye majina ya watu wenye asili ya Pemba ni maana za majina yatokanayo na maeneo matukufu katika historia ya itikadi ya dini ya kiislamu. Maeneo haya ni yale ambayo hufanywa ibada tukufu kwa waislamu; yaani ibada ya hija. Taarifa hizi zimekusanywa na mtafiti kutokana na mbinu ya mahojiano na watafitiwa. Jedwali Na.4.3 linaonesha majina hayo na maana zake.

Jedwali Na. 4.3: Majina Yanayotokana na Maeneo Matukufu Katika Historia ya Uislamu

Na	Jina	Jinsia	Maana ya Msingi
i)	Arafa	Mke	Uwanja wenye uwanda mpana
ii)	Dhulkhulayfat	Mke	Uwanja mrefu wenye vumbi
iii)	Muzdalifat	Mke	Bonde lenye jangwa
iv)	Swafaa	Mke	Jabali refu

Majina haya ambayo yameundwa na umbo huru, hupewa watoto wa kike ambao huzaliwa katika wakati wa ibada ya hija huko Makka Saudi Arabia. Majina Arafa na Swafaa ni majina huru ambayo hayana kiambishi chochote chenye sifa ya uke lakini majina Dhulkhulayfat na Muzdalifat yametoholewa kutoka katika lugha ya kiarabu na kubeba kiambishi cha uke (t) ambacho kwenye lugha ya kiarabu wanakiita ('tee iliyofungwa').

Kiambishi hiki katika lugha ya kiarabu huwepo mwisho wa jina kama tunavyoshuhudia kiambishi hiki kuingizwa katika lahaja ya kipemba na kuwepo mwisho wa jina kinyume na kiambishi cha uke cha lugha za kibantu ambacho huwepo mwanzoni mwa jina. Kiambishi hiki kimeingizwa katika lahaja ya Kipemba kutokana na muingiliano wa Watu wenye asili ya Waarabu na Wabantu. Kama wataalamu wanavyoeleza kwamba watu wawili wenye lugha tofauti wanapokutana na kuzoeana katika mazungumzo, lugha hizo haziachi kuathiriana.

4.3.4 Majina Yatokanayo na Siku za Wiki

Utafiti pia umebaini uwepo wa majina yenye asili ya kibantu yanayotokana na siku za wiki katika jamii ya Wapemba. Dai hili pia limeungwa mkono na Agyekum (keshatajwa) alipotafiti majina ya watu wa kabila la Akan nchini Ghana.

Majina haya hupewa watoto wanaozaliwa katika siku husika kama kumbukumbu ya siku aliyoaliwa.

Swali na: 1(b) la dodoso na swali na (3) la mahojiano lililouliza ni zipi maana za majina yaliyotajwa katika swali na:(2) ndiyo yaliyofaanikisha upatikanaji wa data hizi. Jedwali na 4.4 linaonesha majina hayo na maana zake.

Jedwali Na. 4.4: Maana za Majina Yenye Asili ya Kibantu yanayotokana na Siku za Wiki

	Jina	Jinsia	Maana ya Msingi
i)	Tatu	Mke	Mtoto aliyezaliwa siku ya Jumatatu
ii)	Tano	Mume	Mtoto aliyezaliwa siku ya Jumatano
iii)	Hamisi au khamisi	Mume	Mtoto aliyezaliwa siku ya Alhamisi
iv)	Mwanahamisi	Mke	Mtoto aliyezaliwa siku ya Alhamisi
v)	Juma	Mume	Mtoto aliyezaliwa siku ya Ijumaa
vi)	Mwanajuma	Mke	Mtoto aliyezaliwa siku ya Ijumaa
vii)	Mosi	Mke	Mtoto aliyezaliwa siku ya Jumamosi
viii)	Pili	Mke	Mtoto aliyezaliwa siku ya Jumapili

Majina hayo tuliyoyaorodhesha ambayo yamebeba maana ya msingi ya siku za juma. Yana asili ya majina ya kibantu. Majina haya yanapatikana katika jamii ya Wapemba ingawa kwa sasa yanaonekana kupungua kwa kasi kubwa kutokana na jamii ya Wapemba kupenda kutumia majina yenye asili ya lugha ya kiarabu. Jina ‘Mwanahamisi’ na ‘Mwanajuma’ yametofautiana kimaumbo na jina ‘Hamisi’ na ‘Juma’. Jina ‘Mwanahamisi’ na ‘Mwanajuma’ ni majina ambatanishi ambayo yametokana na kuungana majina mawili kama inavyoonesha hapo chini.

- Mwana hamisi = Mwana+Hamisi.
- Mwana juma = Mwana+Juma.

Majina haya yamebeba kiambishi cha uke chenye asili ya lugha za kibantu ‘mwana’. Data hizi zimepatikana kutokana na uchambuzi wa mtafiti alioufanya kutokana na maana za majina aliyoyakusanya kutokana na mbinu ya dodoso na mahojiano na watafitiwa. Majina mengi yanayotokana na siku za wiki ni majina huru. Majina haya yanayotokana na siku za wiki hayapatikani Pemba pekee ila pia hupatikana katika mwambao wa Afrika ya Mashariki katika maeneo kama vile Tanga, Kilwa, Mombasa na maeneo mengineyo ya mwambao wa Afrika ya Mashariki.

4.3.5 Majina Yatokanayo na Misimu

Mbali na kuwepo majina yatokanayo na siku za juma, utafiti umebaini kutokana na mbinu ya mahojiano, uwepo wa majina yatokanayo na miongo mbali mbali katika mwaka ambayo hutumika kuwapa watoto wenye asili ya Pemba wanapozaliwa.

Jedwali Na. 4.5 linaorodhesha majina hayo.

Jedwali Na. 4.5: Maana za Majina Yanayotokana na Misimu Mbali Mbali Katika Mwaka

Na	Jina	Jinsia	Maana ya Msingi
i)	Vuli	Mke	Mtoto aliyezaliwa msimu wa vuli
ii)	Mwanamvua	Mke	Mtoto aliyezaliwa msimu wa mvua ndogo ndogo zenye kuambatanana na baridi.
iii)	Masika	Mke	Mtoto aliyezaliwa msimu wa masika
iv)	Mavuno	Mke	Mtoto aliyezaliwa msimu wa mavuno
v)	Mwaka	Mke	Mtoto aliyezaliwa wakati wa sherehe za kijadi za mwaka

Jina ‘Mwanamvua’ linatokana na majina mawili huru ambayo ni ‘Mwana’ na ‘Mvua’. Majina haya mawili yaliyoambatanishwa pamoja, baadhi ya wakati majina haya hutumika pekee bila kuambatanishwa. Jina ‘Mwanamvua’ nalo limepachikwa

kiambishi cha uke kinachotumika katika lahaja ya Kipemba ‘mwana’ kwa mtu mwenye jinsia ya kike. Jina hili linatokana na mtoto kuzaliwa katika mazingira ya mvua ndogo ndogo zikiendelea kunyesha.

Jina “Mwanamvua” hupewa mtoto wa kike ambapo hutabiriwa bahati na neema kuanzia utotoni mwake hadi ukubwani kutokana na kuzaliwa katika msimu wa mvua ndogo ndogo. Majina mengi yanayotokana na matukio ya mwaka ni majina huru ukilinganisha na majina ambatanishi.

Kama tulivyotangulia kusema kwamba si kila mtoto anayezaliwa katika msimu fulani hupata jina husika, mara nyengine hupewa jina jengine na baadhi ya wakati hupewa jina hilo kutokana na kigezo cha kurithi jina hilo kutoka kwa mmoja kati ya wana familia.

4.3.6 Majina Yatokanayo na Wakati Mbalimbali

Katika kuendeleza jibu la swali la kwanza lililotaka kujuwa majina wapewayo watu wenye asili ya Pemba yana maana zipi, utafiti umebaini kupitia mbinu ya dodoso na mahojiano uwepo wa maana za majina yatokanayo na wakati wa kuzaliwa mtoto kama vile asubuhi na usiku kama yanavyoodhoshwa katika jedwali Na. 4.6 hapa chini.

Majina haya hutumika kwa wanawake pekee. Majina haya ni mchanganyiko wa majina yenye asili ya kiarabu kama vile: ‘Laila’ na ‘Sabahi’ na majina yenye asili ya kibantu kama ‘Chausiku’ na ‘Isha’ au ‘Mwanaisha’. Jina ‘Mwanaisha’ kama

tulivyokwishachambua ni jina ambatanishi ambalo limeundwa kutokana na majina mawili huru ambayo ni ‘Mwana’ na ‘Isha’.

Jedwali Na. 4.6: Maana za Majina Yanayotokana na Wakati wa Kuzaliwa

Na	Jina	Jinsia	Maana ya msingi
i)	Chausiku	Mke	Mtoto aliyezaliwa wakati wa chakula cha usiku yaani baada ya magharibi
ii)	Laila au Lailati	Mke	Mtoto aliyezaliwa wakati wa usiku
iii)	Isha au Mwanaisha	Mke	Mtoto aliyezaliwa wakati wa usiku baina ya saa mbili usiku na usiku wa manane
iv)	Sabahi	Mke	Mtoto aliyezaliwa wakati wa asubuhi

Majina haya yote hutumika kwa watu wenye jinsia ya kike katika jamii ya Wapemba. Katika majina yatoanayo na nyakati mbalimbali majina huru yanaonesha kuongoza kuliko majina ambatanishi. Kwa upande wa maumbo. Majina ambatanishi yanaonekana kuwa marefu zaidi kuliko majina huru. Baada ya kuangalia maana ya msingi ya majina ya watu wa Pemba, tunaendelea kwa kuangalia majina yenye maana ya ziada, ambayo yamegawika sehemu mbili. Nazo ni majina yenye maana dokezi namajina yenye maana husishi.

4.3.7 Majina Yenye Maana Dokezi

Haya ni majina ambayo yanabeba hisia fulani ambazo anazipata msemaji, mtoaji na pia msikilizaji wa jina mwenye asili ya Pemba. Data zilizokusanywa kwa mbinu ya mahojiano zimeonesha uwepo wa majina haya kwenye jamii ya Wapemba. Dai hili la kuwepo majina yenye kubeba maana dokezi limebainishwa pia na James (keshatajwa) alipotafiti majina katika jamii ya Lulogooli nchini Kenya na kugundua kwamba yako majina katika jamii ya Lulogooli yenye maana dokezi. Akitolea mfano

majina ya “Ilemenya” lenye maana ya mkazi na “Mihinga” lenye maana ya miaka. Amebainisha kuwa majina haya hupewa watoto ambao wazazi wao hukaa muda mrefu bila ya kujifungua.

Majina yenye maana dokezi katika jamii ya Wapemba hutolewa kutokana na hali kabla ya kuzaliwa mtoto au hali wakati mama ana ujauzito wa mtoto yule, kama jedwali Na. 4.7 hapa chini linavyoonesha.

Jedwali Na. 4.7: Majina Yenye Maana Dokezi

	Jina	Jinsia	Maana Dokezi
i)	Bakia	Mke	Mtoto aliyezaliwa baada ya watoto waliomtangulia kuwa wanafariki tumboni mwa mama au mara tu baada ya kuzaliwa
ii)	Salimu	Mume	Mtoto aliyezaliwa baada ya watoto waliomtangulia kuwa wanafariki tumboni mwa mama au mara tu baada ya kuzaliwa
iii)	Mpaji	Mke	Mtoto aliyezaliwa baada mama yake kukaa muda mrefu bila ya kupata mtoto
iv)	Nistiri	Mke	Mtoto aliyezaliwa baada ya mama yake kukaa kwa muda mrefu bila kuolewa
v)	Naomba	Mume	Mtoto aliyezaliwa baada ya mama yake kukaa kwa muda mrefu bila kuolewa
vi)	Rehema au Rahma	Mke	Mtoto aliyezaliwa baada ya mama yake kupata matatizo wakati wa mimba kiasi cha kukata tamaa ya kumzaa mtoto akiwa angali hai
vii)	Sabra, Subira au Sabrina	Mke	Mtoto aliyezaliwa wakati wazazi wake wakiwa na ugomvi wa kotalikiana au mume kuowa mke mwengine
viii)	Sabri	Mume	Mtoto aliyezaliwa wakati wazazi wake wakiwa na ugomvi wa kotalikiana au mume kuowa mke mwengine

Majina katika jedwali Na.4.7 lililopo hapo juu yamekusanywa kwa kutumia mbinu ya mahojiano. Watafitiwa wamebainisha kuwa jina “Bakia” hupewa mtoto wa kike aliyezaliwa na kubaki hai baada ya mama aliyejifungua mtoto huyu kujifungua

watoto na kufariki wakiwa tumboni mwa mama karibu na kujifungua, katika harakati ya kujifungua au mara tu baada ya kujifungua ilhali Salimu hupewa mtoto wa kiume mwenye sifa tulizozitaja. Majina haya hupewa watoto kama ni sehemu ya dua au maombi ya wazazi wao kuwaombea watoto hao kwa mwenyezi Mungu wabaki kuwa hai.

Watafitiwa waliendelea kubainisha kuwa jina “Mpaji” katika jamii ya Wapemba hupewa mtoto aliyezaliwa baada mama yake kukaa muda mrefu bila ya kupata mtoto baada ya kuolewa. Kwa upande wa jina “Nistiri” watafitiwa wamebainisha kuwa jina hili hupewa mtoto aliyezaliwa baada ya mama yake kukaa kwa muda mrefu bila kuolewa wakati mtoto wa kiume hupewa jina ‘Naomba’. Jambo la kuzingatia hapa ni kwamba katika familia za Wapemba wanawake huolewa mara tu baada kupata ukubwa kuanzia miaka kumi na sita hadi thelathini, hivyo wanawake wanaoolewa wakiwa na miaka zaidi ya thelathini huzingatiwa kuwa wamechelewa kuolewa katika jamii ya Wapemba.

Utafiti umeendelea kubaini kuwa jina ‘Rehema’ (au ‘Rahma’) hupewa mtoto wa kike aliyezaliwa baada ya mama yake kupata matatizo wakati wa mimba kiasi cha kukata tamaa ya kumzaa mtoto huyo akiwa angali hai.

Kuhusiana na majina “Sabra, Subira au Sabrina”. Watafitiwa wamebainisha kuwa moja kati ya majina haya hupewa mtoto aliyezaliwa wakati wazazi wake wakiwa na ugomvi wa kutalikiana au mume kaoa mke mwingine. Kwa upande wa mtoto wa kiume hupewa jina Sabri.

Majina ‘Rehema’, ‘Rahma’, ‘Sabra’, ‘Subira’ na ‘Sabrina’ ni majina huru yenye asili ya lugha ya kiarabu. Majina yote haya hutumika kuwapa watoto wa kike. Jina ‘Sabri’ na ‘Salimu’ hupewa watoto wa kiume.

Kwa upande mwingine majina yenye asili ya kibantu yenye maana dokezi wanayopewa wanawake katika jamii ya Wapemba ni ‘Bakia’, ‘Mpaji’ na ‘Nistiri’. Kwa wanaume jina la ‘Naomba’ hutumika kuwapa watoto wa kiume.

Hata hivyo, jina hili la ‘Naomba’ mara nyingine hutumika kuwapa watoto wa jinsia zote mbili katika jamii ya Wapemba likiwa na umbo sawa bila tofauti ya hata herufi moja.

Majina haya yenye maana dokezi yote yanaonekana kukaribiana kimaumbo kutokana na kukaribiana idadi ya herufi zake. Pia kati ya majina ya wanawake na wanaume hakuna kile kiambishi cha uke chenye asili ya kibantu ‘mwana’ kinachotofautisha majina ya kike na yale ya kiume katika jamii ya Wapemba.

4.3.8 Majina Yanayobeba Maana Husishi

Haya ni majina ambayo maana zake huhusishwa na sifa fulani za vitu au wanyama. Sifa hizi zinaweza kuwa nzuri au mbaya kwa baadhi ya watu kulingana na upeo wa fikra na maoni yao.

Kulingana na mahojiano tuliyoyafanya na watafitiwa. Utafiti umebaini kuwa watu wenye asili ya Pemba hutoa majina haya kwa kutabiri sifa za vitu au wanyama kwa

watoto wanaopewa majina haya. Jedwali Na. 4.8 linaonyesha majina yenye maana husishi

Jedwali Na. 4.8: Majina Yenye Maana Husishi

Na	Jina	Jinsia	Maana Husishi	Asili
i)	Hadidi	Mume	Chuma (mwenye nguvu kama chuma)	Kiarabu
ii)	Harub	Mume	Vita	Kiarabu
iii)	Seif	Mume	Upanga (mwenye ukali kama upanga)	Kiarabu
iv)	Shoka	Mume	Mwenye dhurubu kama shoka (kifaa kinachotengenezwa kutokana na chuma)	Kibantu
v)	Simba	Mume	Mnyama mwenye dhurubu na nguvu nyingi anaeshambulia kwa meno na makucha	Kibantu
vi)	Sururu	Mume	Mwenye dhurubu kama sururu (kifaa kinachotengenezwa kutokana na chuma)	Kibantu

Watafitiwa wamebainisha kuwa jina ‘Hadidi’ linabeba maana ya husishi. Maana hii inamaanisha nguvu kama linavyohusishwa na madini ya chuma ambayo yanafahamika kuwa magumu. Jina hili maarufu katika jamii ya Wapemba hupewa watoto wa kiume ambao hutabiriwa kuwa na nguvu kuanzia utotoni mwao hadi ukubwani.

Watafitiwa wamebainisha pia kuwa jina “Harub” lenye maana ya ‘vita’ linabeba maana husishi. Hii inatokana na maana halisi ya jina lenyewe ambalo ni vita. Maana hii inamaanisha ushindi katika maisha kwani kama inavyofahamika maisha ni vita dhidi ya ujinga, umasikini na magojwa. Hivyo jina hili katika jamii ya Wapemba hupewa watoto wa kiume ambao hutabiriwa kuweza kupambana na maisha ili kuweza kufaulu kwakuwa wenye elimu, afya na utajiri.

Data zimeendelea kubainisha kuwa jina “Seif”, likiwa na maana ya “upanga” linabeba maana husishi inayohusishwa na ushujaa. Hili halifichiki kwani kama

tunavyoelewa upanga ni kifaa ambacho mara moja huweza kuleta athari njema au mbaya unapotumika. Jina hili maarufu katika jamii ya Wapemba hupewa watoto wa kiume ambao hutabiriwa ushujaa kuanzia utotoni mwao hadi ukubwani. Watoto wenye majina haya hutabiriwa kuwa mashujaa katika kupambana na dhulma, unyanyasaji na uonevu.

Watafitiwa wamebainisha pia kuwa jina “Shoka” linabeba maana ya husishi. Maana hii inamaanisha ukali na ushujaa. Jina hili hupewa watoto wa kiume ambao hutabiriwa kuwa na shujaa wasiokubali kudharauliwa na watu wengine katika harakati za kimaisha.

Katika mwendelezo wa kubaini maana husishi data zimebainisha kuwa jina “Simba” lenye kubeba maana ya nguvu na ushujaa ni jina lenye maana husishi. Jina lililo maarufu katika jamii ya Wapemba, hupewa watoto wa kiume ambao hutabiriwa kuwa na nguvu na ushujaa kuanzia utotoni mwao hadi ukubwani. Jina hili lenye kuhusishwa na nguvu na ushujaa hupewa watoto wa kiume.

Data zimeendelea kubainisha kuwa jina “Sururu” lenye maana ya mwenye dhurubu kama sururu (kifaa kinachotengenezwa kutokana na chuma) linahusishwa na ushujaa. Jina hili hupewa mtoto wa kiume akitabiriwa kuwa mstahamilivu pale anapokutana na masaibu mbali mbali katika harakati za maisha yake.

Kulingana na utafiti wetu, majina ‘Hadidi’, ‘Seif’ na ‘Harub’ ni majina huru yenye asili ya kiarabu na majina ‘Shoka’, ‘Simba’ na ‘Sururu’ ni majina huru yenye asili ya Kibantu. Majina haya hutolewa kama utabiri wa tabia na mienendo ya watoto

wanaopewa majina haya. Majina haya hutumika kuwapa watoto wa jinsia ya kiume tu katika jamii ya Wapemba. Ingawa majina haya yanabeba sifa fulani wanazotabiriwanazo watoto wanaopewa majina haya, baadhi ya wakati hutokea watoto hao kuwa na sifa kinyume na zilizotabiriwa kulingana na majina waliyopewa.

4.3.9 Muhtasari

Katika kujibu swali la kwanza lililotaka kufahamu majina wapewayo watu wenye asili ya Pemba yana maana zipi, utafiti umebaini maana za majina zifuatazo:

Maana za majina yatokanayo na miezi ya kiislamu, maana za majina yatokanayo na matukio mbalimbali, maana za majina yatokanayo na maeneo matukufu, maana za majina yatokanayo na siku za wiki, maana za majina yatokanayo na miongo na maana za majina yatokanayo na nyakati mbalimbali walizozaliwa watoto. Katika kuzichambuwa kwa makini maana hizi mtafiti amebaini kuwa zimegawika makundi matatu. Ambayo ni maana ya msingi ya majina, maana husishi na maana dokezi kama zilivyojitokeza kwenye uchambuzi wa data zetu. Data hizi zinazohusiana na maana za majina zimekwenda sambamba na nadharia ya semiotiki inayobainisha kuwa kila ishara inabeba maana katika lugha husika na kwa vile majina ni miongoni mwa ishara za lugha. Majina vile vile nayo yanabeba maana mbalimbali kama tulivyozibainisha kwenye uchambuzi wa data.

4.4 Mazingira Yanayotumiwa Kwenye Kuwapa Watu Majina

Katika kujibu swali la pili la utafiti lililotaka kufahamuni sababu (mazingira) gani yanavyotumika kwenye kuwapa watu majina, watafitiwa kwa kutumia mbinu ya mahojiano na dodoso walijibu kama kwenye jedwali Na.4.9 hapo chini.

Jedwali Na. 4.9: Mazingira Yanayotumiwa Kwenye Kuwapa Watu wa Pemba**Majina**

	Idadi ya Watafitiwa	Asilimia	Mazingira yanayotumiwa
1	17	26.56%	Matukio
2	14	21.85%	Siku
3	13	20.31%	Wakati
4	11	17.18%	Miezi
5	9	14.06%	Migongano katika Jamii
Jumla	64	99.96%	

Katika kujibu swali la pili lililotaka kufahamu ni mazingira gani yanavyotumika kwenye kuwapa majina watu wenye asili ya pemba. Nadharia jumuishi ya Giles ndiyo iliyotuongoza katika kubaini mazingira yanayotumika katika kuwapa majina watu wenye asili ya Pemba.

4.4.1 Matukio

Kama jedwali Na. 4.9 linavyoonesha jumla ya watafitiwa 17, sawa na asilimia 26.56 wamejibu kuwa watu wenye asili ya Pemba hutoa majina kutokana na matukio ya kihistoria. Dai hili linaungwa mkono na Omary (keshatajwa) alipotafiti majina katika kabila la Chasu. Miongoni mwa matukio hayo ni matukio ya kiislamu ambayo ndani yake yanabeba kumbukumbu muhimu kwa watu wanaoiamini dini hiyo. Watafitiwa walidai kuwa majina yanayotokana na matukio ya kiislamu ni ‘Hajati’ (kwa mwanamke), ‘Haji’ (kwa wanaume), ‘Hija’ (mwanamume) na ‘Mwanahija’ (mke). Majina haya hupewa watoto wanaozaliwa katika mazingira ambayo waislamu wanaendelea na ibada ya hija huko Makka (Saudi Arabia).

Matukio mengine ni yale yanayotokana na jamii. Watafitiwa walibainisha kuwa jina ‘Mavuno’ (mwanamke) hupewa mtoto aliyezaliwa wakati wa tukio la mavuno ya

nafaka hususani mpunga. Jina hili hupelewa kama kumbukumbu ya tukio lililotokea siku aliyozaliwa. Pia watafitiwa walibainisha kuwa jina ‘Mwanaharusi’ (mwanamke) hupelewa mtoto ambaye amezaliwa katika mazingira ya sherehe ya arusi. Watafitiwa wameendelea kudai kuwa jina ‘Mwanamvua’ (mwanamke) hupelewa mtoto aliyezaliwa katika mazingira ya mvua ndogondogo. Jina hili hupelewa mtoto kwa kutabiriwa neema katika maisha yake.

4.4.2 Siku Waliyozaliwa

Kadiri ya jedwali Na.4.9 lililopo hapo juu, jumla yawatafitiwa 13, ambao ni sawa na 21.87% wamebainisha kuwa watu wenye asili ya Pemba huwapa watoto majina kwa kutumia mazingira ya siku waliyozaliwa. Dai hili la kuwapa watoto majina kwa kutumia mazingira ya siku waliyozaliwa linaungwa mkono na Rubanza (keshatajwa) alipokuwa akitafiti majina katika jamii ya Wahaya na Wayoruba na Agyekum (keshatajwa), alipokuwa akitafiti majina ya kabila la Akan. Agyekum akitoa mfano wa majina hayo anabainisha kuwa mtoto wa kiume aliyezaliwa siku ya Jumatatu katika kabila la Akan huitwa "Kwadwa" na mtoto wa kike huitwa “Adwoa”. Majina hayo ambayo huenda sambamba na siku za wiki ni haya yafuatayo katika jedwali Na.4.10 hapo chini.

Jedwali Na. 4.10: Majina Wanayopewa Watu Kulingana na Siku Waliyozaliwa

	Siku Anayozaliwa	Jina Analopewa	Jinsia
i)	Jumatatu	Tatu	Mke
ii)	Jumatano	Tano	Mume
iii)	Alhamisi	Hamisi au Khamisi	Mume
iv)	Alhamisi	Mwanahamisi	Mke
v)	Ijumaa	Juma	Mume
vi)	Ijumaa	Mwanajuma	Mke
vii)	Jumamosi	Mosi	Mke
viii)	Jumapili	Pili	Mke

Majina yote yaliyojitokeza kwenye jedwali Na 4.10 hapo juu yana asili ya kibantu. Majina ‘Mosi’, ‘Pili’ na ‘Tatu’ ni majina huru wanayopewa wanawake ambapo maumbo yao ni mafupi ukilinganisha na majina ‘Mwanahamisi’ na ‘Mwanajuma’ ambayo ni majina ambatanishi; hivyo maumbo yao ni marefu.

4.4.3 Wakati Waliozaliwa

Mazingira mengine yanayotumika kuwapa watu wenye asili ya Pemba majina ni mazingira yanayoendana na wakati mtoto alipozaliwa. Jedwali Na 4.9 hapo juu, limeonesha kuwa jumla ya watafitiwa (13) ambao ni sawa na 20.31% wamedai uwepo wa majina yanayotokana na mazingira ya wakati waliyozaliwa watoto husika. Ugunduzi huu umelandana na James (keshatajwa) kwenye utafiti wake wa majina ya watu wa kabila la Luloogoli la nchini Kenya.

Watafitiwa wamebainisha kuwa jina ‘Sabahi’ hupewa mtoto aliyezaliwa wakati wa asubuhi. Jina hili lina asili ya kiarabu lenye maana “Asubuhi”. Jina hili hupewa mtoto ambaye hutabiriwa kupata wepesi katika shughuli zake za maisha. Jina hili lina umbo huru. Jina jingine ambalo watafitiwa wamebainisha ni “Laila au Lailati” (kwa wanawake) jina lenye asili ya kiarabu, likwa na maana ya ‘Usiku’. Jina hili hupewa mtoto aliyezaliwa wakati wa usiku. Jina linalokwenda sambamba na hili lenye asili ya kibantu ni Chausiku.

4.4.4 Miezi Waliozaliwa

Watafitiwa 11 ambao ni sawa na 7.18% kwenye jedwali Na. 4.10 walijibu kuwa watu wenye asili ya Pemba hutoa majina kulingana na mazingira yanayoendana na miezi mtoto aliyozaliwa, kama inavyoonesha katika jedwali Na 4.11.

Jedwali Na. 4.11: Majina Wanayopewa Watu wa Pemba Kulingana na Miezi Waliyozaliwa

	Mwezi aliozaliwa	Jina analopewa	Jinsia
i)	Muharram	Muharram	Mume
ii)	Rajab	Rajabu	Mume
iii)	Shaaban	Shaabani	Mume
iv)	Ramadhan	Ramadhani	Mume
v)	Shawwal	Shawali	Mume

Utafiti umebaini kuwa majina yote haya yaliyopo kwenye jedwali Na. 4.11 yana asili ya kiarabu. Ingawa Wapemba hutumia miezi ya Kiislamu, si miezi yote inayotumika katika kuwapa majina watoto. Kuna miezi kama vile ‘Dhulqada’, ‘Dhulhija’, ‘Rabiul-awwal’, ‘Rabiu-thani’, ‘Jumadul-ula’ na ‘Jumadu-thani’ haitumiki katika kuwapa watoto majina kwenye jamii ya Wapemba. Majina haya ya miezi ambayo hutumika kuwapa majina watoto wenye asili ya Pemba ni majina huru na kimsingi maumbo yake hayapishani sana.

4.4.5 Migongano Katika Jamii

Watafitiwa 9 ambao ni sawa na 14.06% kama walivyojibu kwenye jedwali Na. 4.9 walibainisha kuwa migongano katika jamii ni moja kati ya mazingira yanayopelekea watu kupewa majina katika jamii ya Wapemba. Waliendelea kudai kuwa migongano katika jamii husababisha kuibuka majina yenye mafumbo. Ugunduzi huu una mfanano na ule wa Rubanza (keshatajwa) kuhusu majina katika jamii ya Wahaya na Wayoruba.

Kwa mfano mazingira ya hali kabla ya ndoa au wakati mtoto akiwa tumboni mara nyingi husababisha majina yenye kubeba maana zenye mafumbo. Kwa mfano jina

‘Bakia’ watafitiwa wamelibainisha kuwa jina hili hupewa mtoto wa kike ambaye mama yake aliwahi kujifungua watoto lakini walikufa wakiwa tumboni ama wakati wa kuzaliwa hivyo jina hili hupewa mtoto kama ni sehemu ya dua au maombi kumuomba kwa mwenyezi mungu abaki kuwa hai. Kwa upande wa mtoto wa kiume hupewa jina la “Naomba”.

Pia watafitiwa wamebainisha kuwa majina ‘Sabra’, ‘Subira’ na ‘Sabrina’ hupewa watoto wa kike ambao wazazi wao wamekuwa na ugomvi na kutoelewana kutokana na wazazi hao kutalikiana ama mume kuoia mke mwingine. Majina haya hubeba ujumbe wa uvumilivu na subira kutokana na masaiibu yaliyowapata wanafamilia hao katika kipindi cha matukio hayo. Watafitiwa pia wamebainisha kuwa majina ‘Nistiri’ (kwa mwanamke), ‘Siamini’ (kwa mwanamke), ‘Faraji’ (kwa mwanamume) na ‘Kudura’ (kwa mwanamke) hupewa watoto ambao mama zao walikata tamaa ya kuolewa yaani (waliishi miaka mingi bila ya kuolewa). Hivyo majina hayo hutolewa kuonesha shukurani kwa Mwenyezi Mungu na faraja kwa familia zao baada ya kupata mume na kuruzukiwa mtoto. Tunasisitiza hapa kuwa si kila mtoto anayezaliwa katika mazingira tuliyoyataja hupewa jina kulingana na mazingira hayo, mara nyengine hupewa jina kulingana na matakwa ya wazazi wake.

4.4.6 Muhtasari

Katika kujibu swali la pili lililotaka kufahamu ni mazingira gani yanayotumiwa kwenye kuwapa majina watu wenye asili ya Pemba majina, data zimebaini mazingira yafuatayo: Siku wanazozaliwa watoto, wakati wanamozaliwa, miezi wanayozaliwa, migongano katika jamii kwa mfano matukio yanayotokea siku mtoto alipozaliwa au

yaliyotokea siku kama hiyo na hali zinazojitokeza kabla ya ndoa na wakati mtoto akiwa tumboni mwa mama yake.

Data hizo zimeenda sambamba na nadharia jumuishi ya Giles inayobainisha kuwa jamii yoyote huwa na vibainishi vyake. Majina ni miongoni mwa vibainishi vya jamii ambapo kila jamii huwa na mazingira yanayopelekea jamii kuwa na muelekeo fulani katika utoaji wa majina kwenye jamii hiyo.

4.5 Vigezo Vinavyowaongoza Watoa Majina kwa Wanawake na Wanaume

Katika kuchunguza vigezo vinavyowaongoza watoa majina ya wanawake na wanaume katika jamii ya Wapemba, watafitiwa walibainisha vigezo vifuatavyo kama inavyoonesha katika jedwali Na.4.12 hapa chini.

Jedwali Na. 4.12: Vigezo Vinavyowaongoza Watoa Majina ya Wanawake na Wanaume

	Idadi ya Watafitiwa	Asilimia	Vigezo
1	18	28.13%	Itikadi za Kidini
2	16	25.0%	Kuondokana na Majina ya Zamani
3	13	20.31%	Urithi
4	9	14.06%	Umashuhuri
5	8	12.5%	Kuvutiwa na Herufi au Silabi Fulani
Jumla	64	100%	

Katika kujibu swali la tatu la utafiti ambalo lilitaka kujua ni vigezo gani vinavyowaongoza watoa majina kwa wanawake na wanaume, utafiti umebaini vigezo vifuatavyo.

4.5.1 Itikadi za Kidini

Watafitiwa 18, kwenye jedwali Na. 4.12 ambao ni sawa na 28.13%, walibainisha kuwa watu wa Pemba wanapotoa majina huzingatia kigezo cha itikadi ya kidini, hususani dini ya Kiislamu. Kigezo hiki cha upewaji wa majina kwa kuzingatia itikadi za kidini kimeshabihiana na kigezo alichokigundua Baitan (keshatajwa) alipotafiti majina katika kabila la Wahaya na kigezo hiki hiki alikigundua Mayasa (keshatajwa) alipokuwa akitafiti majina katika kabila la Wasukuma.

Kwa vile watu wengi wa jamii ya Kipemba itikadi yao ya kidini ni ya kiislamu, majina mengi yameathiriwa na itikadi ya dini hiyo. Hivyo Wapemba hutumia majina yanayopatikana katika kitabu cha Kur-ani ambayo ni majina yanayoelezea historia za wajumbe wa Mwenyezi Mungu waliotumwa kwa wanaadamu, wajumbe hao wote walikuwa ni wanaume.

Utafiti umegundua kuwa katika jamii ya Wapemba, majina kama vile: Saleh, Issa, Ibrahim, Adam, Ismail, Ishaka, Yaakub, Yussuf, Shuayb, Ayyub, Mussa, Harouni, Daudi, S ulayman, Il-yaasa, Yunus, Zakaria, Yahya na Muhammad ni yenye kuwepo kwa wingi katika jamii hiyo.

Kati ya majina yote hayo tuliyoyataja, jina ‘Muhammad’ (Mohamed) limeonekana kutumiwa sana katika jamii kulingana na utafiti, ambapo takribani kila shehia tuliyoifanyia ukusanyaji wa data, tuliweza kugundua uwepo wa jina hili. Kwa upande wa wanawake jina ‘Mariyam’ ambalo limenakiliwa kutoka katika kitabu cha Kur-ani limeonekana kujitokeza sana katika utafiti huu.

Pia kuna majina ambayo yanatokana na Itikadi ya kiislamu yaliyonakiliwa kutoka vitabu mbali mbali vinavyozungumzia historia ya kiislamu ya wanaume na wanawake. Watafitiwa wamebainisha majina hayo kwa upande wa wanaume kuwa ni Abubakar, Abdurahman, Abdilah, Ali, Hamza, Omar na Othman. Jina lililojitokeza sana kati ya majina haya katika utafiti huu ni 'Ali'. Kwa upande wa wanawake utafiti umebaini majina hayo kuwa ni Fatma, Aisha, Khadija, Zainab, Rukaiya, Ummukulthum, Amina na Sumayya. Jina ambalo limejitokeza mara nyingi katika utafiti ni Fatma. Hili la kuwepo majina yanayotokana na vigezo vya itikadi linashabihiana na ugunduzi wa Baitan (keshatajwa) kuhusu majina ya watu katika jamii ya Kihaya na Kiyoruba.

4.5.2 Kigezo cha Kuondokana na Majina ya Zamani

Kama tulivyobainisha katika utafiti, kuna majina mengi ya Wapemba hapo awali yalikuwa na asili ya Kibantu, ila kwa sasa utafiti umebaini kuwa majina mengi yamebadili muelekeo na kuonekana kuwa na asili ya Kiarabu. Watafitiwa¹⁶, kwenye jedwali Na.4.12 lililopo juu ambao ni sawa na 25.0% wamebainisha kuwa Wapemba hutoa baadhi ya majina kwa kuzingatia kigezo cha kuondokana na majina ya zamani. Wamedai kuwa suala hili linatokana na baadhi ya Wapemba kusoma katika vyuo vilivyoko nchi za mashariki ya kati kama vile: Abu Dhabi, Algeria, Qatar, Kuwait, Libya, Oman, Saudi Arabia, Sudan na Yemen. Hivyo wanaporudi masomoni huchukuwa majina yanayotoka sehemu walizosoma na kuyatumia kuwapa majina watoto wanaozaliwa katika familia zao. Mara nyingine hutumia vitabu vyenye majina ya Kiarabu wanaposhauriwa kutoa majina ya watoto katika familia zao. Jambo jingine linalosababisha baadhi ya Wapemba kuachana na majina yenye asili

ya Kibantu na kuwapa watoto majina yenye asili ya Kiarabu ni maingiliano ya kibiashara na hata ya kifamilia kati ya Wapemba na watu waishio Mashariki ya kati. Hivyo wanahisi yale majina yanayoletwa kutoka maeneo tuliyoyataja ni mapya na yale ambayo yalikuwa yakitumika hapo zamani ni makongwe na yaliyopitwa na wakati. Baadhi ya majina hayo ni kama haya yafuatayo katika jedwali Na. 4.13.

Jedwali Na. 4.13: Baadhi ya Majina Mapya na Tafsiri Zake

Na	Jina	Jinsia	Tafsiri yake
1	Amina	Mke	Mwenye utulivu moyoni
2	Bashira	Mke	Habari njema
3	Haniya	Mke	Mwenye furaha
4	Jaylam	Mke	Mbaa mwezi (siku za mwezi mdande unaong'ara)
5	Khayrat	Mke	Kheri nyingi
6	Najat	Mke	Uokovu/mweye kuokoka
7	Wadhiha	Mke	Lenye kufahamika (wazi), lisiloshaka
8	Wardat	Mke	Ua la mti (Waridi)
9	Yakfi	Mume	Inatosha
10	Zulfat	Mke	Mpole/mtaratibu

Utumiaji wa majina mapya unasababisha baadhi ya majina kumalizia na konsonanti mwishoni jambu ambalu si utaratibu wa majina katika lugha ya Kiswahili. Ufafanuzi wa majina mapya unaendelea kwenye jedwali Na 4.14, 4.15 na 4.16 yafuatayo hapu chini. Baadhi ya majina mapya yamebeba kiambishi cha uke mwishoni. Jedwali Na 4.14 linaonesha baadhi ya majina hayo.

Jedwali Na. 4.14: Baadhi ya Majina Yenye Viambishi vya kike

Na	Jina	Kiambishi cha kike
i)	Farhat	(t)
ii)	Khayrat	(t)
iii)	Najat	(t)
iv)	Wardat	(t)
v)	Zulfat	(t)

Majina hayo yenye asili ya lugha ya kiarabu, yaliyo katika Jedwali Na. 4.14 yamechukuliwa na kuingizwa katika lugha ya Kiswahili moja kwa moja bila kubadilishwa au kudondoshwa kiambishi cha uke. Kiambishi hiki cha kike (t) katika lugha ya kiarabu kinaitwa *tau marbutwa* (tee iliyofungwa) ambacho kimebaki kama kilivyo katika baadhi ya majina ya Wapemba mfano wa majina hayo ni (Najat, Wardat, Zulfat) na mengineyu kama ilivyo katika jedwali Na 4.14. Majina haya yanabadilisha asili ya majina ya Kiswahili ambayo hayana kiambishi cha uke mwishoni.

Jambo jingine linalojitokeza katika majina haya ni ubadilikaji wa maumbo mwishoni mwa majina. Ubadilikaji huu unasababishwa na ubadilishanaji wa irabu mwishoni mwa jina ambao unasababisha ugeukaji wa jinsia wa jina husika. Chunguza mifano iliyopo kwenye jedwali Na. 4.15. Lililopo chini.

Jedwali Na. 4.15: Majina na Namna Yanavyogeza Jinsia Kutokana na Kubadilika Irabu Mwishoni

Jina	Jinsia	Jina	Jinsia	Tafsiri
Amini	Mume	Amina	Mke	Mwaminifu
Jamili	Mume	Jamila	Mke	Mzuri/anayeng'ara
Naili	Mume	Naila	Mke	Mwenye kupata
Rashidi	Mume	Rashida	Mke	Muongofu
Wahidi	Mume	Wahida	Mke	Aliye pekee
Zaidi	Mume	Zaida	Mke	Nyongeza

Ukichunguza kwa makini majina yaliyopo kwenye jedwali Na.4.15 hapo juu, utagundua kuwa majina ya kiume yamemalizia na irabu /i/ na majina ya kike yamemalizia na irabu/a/. Mpishano huu huru wa irabu ambao haubadilishi tafsiri ya

jina, unaotokea mwishoni wa majina haya mapya unasababisha ubadilikaji wa jinsia katika majina husika, kwa majina yaliyomalizia na irabu /i/ kuwa ya kiume na yale yaliyomalizia na irabu /a/ kuwa ya kike.

Utafiti umebaini pia ubadilishanaji wa irabu /u/ kuwa irabu/a/ unaosababisha ubadilikaji wa jinsia katika jina. Majina yafuatayo katika jedwali Na. 4.16 yanaonesha ubadilikaji huo.

Jedwali Na. 4.16: Ubadilishanaji wa Irabu /u/ Kuwa Irabu/a/ Unaosababisha Ubadilikaji wa Jinsia Katika Jina

Majina kwa Wanaume	Kwa	Maiina kwa Wanawake	Tafsiri
Bashiru		Bashira	Mtoaji wa habari njema
Gharibu		Ghariba	Mgeni
Hamimu		Hamima	Mwandani
Khairu		Khira	Kheri
Nadhiru		Nadhira	Muonyaji
Rahimu		Rahima	Mwenye huruma
Saghiru		Saghira	Mdogo

Ukiyaangalia kwa makini majina yaliyopo kwenye jedwali Na. 4.16 hapo juu, utaona kuwa majina ya kiume yamemalizia na irabu /u/ na majina ya kike yamemalizia na irabu/a/. Mpishano huu huru wa irabu ambao unatokea kwenye majina haya haubadilishi tafsiri ya majina husika. Mpishano huu unaotokea mwishoni mwa majina mapya unasababisha ubadilikaji wa jinsia katika majina husika, kwa majina yaliyomalizia na irabu /u/ kuwa ya kiume na yale yaliyomalizia na irabu /a/ kuwa ya kike. Majina yenye maumbo haya wakati mwingine hutumika kuwapa watoto wawili waliozaliwa pamoja au waliopishana lakini wakawa wa jinsia tofauti.

4.5.3 Kigezo cha Urithi

Majina ya urithi ni yale yanayopatikana katika familia fulani. Majina haya hurithiwa kutoka kizazi hadi kizazi. Majina haya hutolewa kutokana na ujamaa uliopo kati ya mama au baba mzazi wa mtoto na yule ambaye jina lake hutumika katika utambulisho wa mtoto. Ugunduzi huu umeshabihiana na ule wa Agyekum (keshatajwa) alipotafiti majina ya watu wa kabila la Akan Nchini Ghana.

Jedwali Na.4.12 limeonesha kuwa watafitiwa 13, ambao ni sawa na 20.13% wamedai kuwa katika jamii ya Wapemba, majina ya watoto wa kike na wa kiume yanapoyatolewa huzingatia kigezo cha urithi, yaani kuwapa majina ya jamaa zao wa karibu, jamaa hawa wa karibu inawezekana kuwa ni mama, baba, mama mdogo, mjomba, ami, shangazi au yeyote katika jamaa wa karibu wa baba au mama mzazi wa mtoto. Majina haya yanapotolewa hayazingatii kwamba yule ambaye jina lake limetumika kupewa mtoto angali hai au ameshafariki.

Watafitiwa wamebainisha kuwa majina haya yanapotolewa huzidisha kujenga mapenzi baina ya wana familia. Majina haya husababisha kupatikana kwa majina mawili yanayolingana kwenye majina matatu ya utambulisho wa mtu fulani. Tulipotumia mbinu ya mahojiano katika kukusanya data zetu tuliweza kugundua majina kama: Abdalla Seif Abdalla, Ali Haji Ali, Hassan Hamis Hassan, Khatib Mohamed Khatib, Saidi Abdalla Saidi na Seif Salim Seif

Uchunguzi wa makini wa majina hayo unatanabahisha kuwa jina la tatu limejirejea na kuwa jina la kwanza katika kila jozi ya majina matatu.

4.5.4 Kigezo cha Umashuhuri

Katika dunia kuna watu maarufu ambao hujitokeza katika wakati fulani kihistoria. Majina yao huwavutia watu wengi katika masikio yao. Watu wenye majina husika hujipatia umaarufu kutokana na nafasi zao kisiasa, kiitikadi na kijamii. Kwa mujibu wa jedwali Na.4.12, watafitiwa 9, ambao ni sawa na asilimia 14.06 wamebainisha kwamba katika jamii ya Wapemba kuna majina ya watu ambayo watu wamepewa majina hayo kutokana na umaarufu wa wale waliokuwa na majina hayo hapo awali. Utafiti umebaini kuwa jina ‘Sadam’ ambalo hupewa watoto wa kiume lilionekana kushamiri sana kwenye jamii ya Wapemba wakati vilipomalizika vita vya kwanza vya ghuba kati ya taifa la Iraki na Marekani na washirika wake kutokana na kiongozi huyo kuonyesha ushujaa mkubwa katika vita hivyo na kushinda. Watafitiwa wameendelea kubainisha kwamba katika wakati wa mwanzo wa vugu vugu la siasa za vyama vingi nchini Tanzania jina la mwanasiasa mashuhuri wa upinzani Seif lilionekana kutawala kwa watoto wengi waliozaliwa kipindi hicho. Ingawa Wapemba hutoa majina kutokana na umashuhuri, majina mashuhuri wanayoyatumia ni yale tu yanayokwenda sambamba na itikadi ya dini ya kiislamu.

4.5.5 Kuvutiwa na Herufi au Silabi Fulani

Watafitiwa, 8 ambao ni sawa na asilimia 12.5, katika jedwali Na 4.12 wamebainisha kuwa baadhi ya watu wa Pemba huwapa majina watoto wao kutokana na kuvutiwa na herufi fulani. Herufi hizo mara nyingi hujitokeza mwanzoni au mwishoni mwa majina husika. Data zilizokusanywa kwa njia ya mahojiano zimeonesha familia zikitumia majina ambayo yanafanana herufi zake mwanzoni kama ilivyo katika jedwali Na. 4.17.

Jedwali Na. 4.17: Majina Yanayofanana Herufi za Mwanzo

Na	Jina	Jinsia	Tafsiri
i	Faiza	Mwanamke	Mwenye kufuzu
ii	Fahima	Mwanamke	Mwenye kufahamu sana
iii	Nasiri	Mwanaume	Mwenye kunusurika
iv	Nadhira	Mwanamke	Muonyaji
v	Rahima	Mwanamke	Mwenye huruma
vi	Rakia	Mwanamke	Mwenye moyo wa huruma
vii	Ramadhani	Mwanaume	Kipindi cha joto kali/mwezi wa mfungo
vii	Wahida	Mwanamke	Aliye pekee/wa kwanza
ix	Warda	Mwanamke	Uwa la waridi

Uchunguzi wa makini katika jedwali Na. 4.17 unapelekea kugundua kuwa kuna majina ambayo yamefanana katika herufi zake za mwanzo. Majina haya yaligundulika kutoka katika familia tofauti. Kwa mfano jina ‘Faiza’ na ‘Fahima’ lilibainika katika familia ya kwanza ambayo ilikuwa na watoto wawili wote wakiwa wanawake. Familia ya pili ilikuwa na watoto wawili vilevile ambao ni Nadhira na Nasiri. Familia ya tatu ilikuwa na Watoto watatu ambao ni Rahima, Rakia na Ramadhani. Familia ya nne ilikuwa na watoto wawili ambao ni Wahida na Warda.

Ukichunguza kwa makini utaona kuwa majina katika kila familia tuliyoitaja hapo juu majina yameanza na herufi maalumu. Familia ya kwanza yameanza na herufi (F), familia ya pili herufi (N), familia ya tatu herufi(R) na familia ya nne herufi (W). Mbali na kuangalia herufi za mwanzoni kuna familia huvutiwa na silabi za mwishoni mwa jina kama data zilizokusanywa kwa njia ya mahojiano zinavyoonesha kwenye jedwali Na. 4.18 hapo chini.

Jedwali Na: 4.18 Majina Yanayofanana Silabi za Mwisho

Na	Jina	Jinsia	Tafsiri
i)	Hanifa	Mke	Mwenye kujitakasa
ii)	Khalifa	Mume	Kiongozi
iii)	Latifa	Mke	Mpole
iv)	Raifa	Mke	Mwenye upole
v)	Jabiri	Mume	Mwenye kuunganisha
vi)	Mahiri	Mume	Hodari
vii)	Yasiri	Mume	Wepesi

Ukichunguza kwa makini utaona kuwa majina kuanzia nambari (i) hadi (iv) tuliyoitaja hapo juu yanamaliza na silabi (fa) na majina kuanzia nambari (v) hadi (vi) yamemalizia na silabi(ri). Hali hii imekuwa ni ya kawaida kwa watoaji wa majina katika jamii ya Wapemba. Kwa kifupi katika kujibu swali la tatu lililotaka kujua vigezo vinavyowaongoza watoa majina kwa wanaume na wanawake. Utafiti umebaini vigezo vifuatavyo: Itikadi za kidini, urithi, umashuhuri, kuondokana na majina ya zamani na kuvutiwa na silabi fulani mwanzoni ama mwishoni mwa jina husika.

4.5.6 Muhutasari wa Sura

Sura hii ilihusika na uwasilishaji na uchanganuzi wa data ambapo maana mbalimbali za majina wanayopewa watu wa Pemba ziliangaliwa, mazingira yanayotumika kutoa majina na na mwisho iliangalia vigezo vinavyowaongoza watoa majina ya wanawake na wanaume.

SURA YA TANO

5.0 MUHTASARI, HITIMISHO NA MAPENDEKEZO

5.1 Utangulizi

Sura hii ni hitimisho la utafiti ulioshughulikia Maana za Majina ya Watu wa Pemba. Vipengele vilivyoshughulikiwa katika sura hii ni muhtasari wa utafiti, muhtasari wa matokeo ya utafiti, hitimisho na mapendekezo kwa tafiti fuatishi.

5.1.1 Muhtasari wa Utafiti

Utafiti huu ulichunguza maana za majina ya watu wenye asili ya Pemba katika Kiswahili sanifu. Lengo kuu la utafiti huu lilikuwa ni kuchunguza maana za majina ya watu katika jamii ya Wapemba, kubaini mazingira yanavyotumika katika kutoa majina na kubaini vigezo vinavyotumika katika kuwapa majina wanawake na wanaume katika jamii Wapemba. Malengo mahususi yalikuwa ni: (i) Kubainisha maana za majina ya watu katika jamii ya Wapemba, (ii) Kueleza mazingira yanayosababisha watu kupewa majina hayo katika jamii ya Wapemba, na (iii) Kufafanua vigezo vinavyowaongoza watoa majina kwa wanaume na wanawake.

Utafiti huu ulifanyika katika kisiwa cha Pemba. Mkoa wa kusini. Wilaya ya Chake-Chake katika Shehia za Wesha, Kichungwani, Madungu na Chanjaani. Watafitiwa wote walikuwa ni (64). Jinsia pia imezingatiwa katika utafiti huu kwani katika kila shehia kulikuwa na idadi sawa ya washiriki kati ya wanaume na wanawake.

Data zimekusanywa kwa mbinu za mahojiano na hojaji. Data zilizopatikana zimechambuliwa kwa njia majedwali na maelezo yalitumika kutoa ufafanuzi zaidi.

Nadharia zilizotumika katika utafiti huu ni nadharia ya semiotiki ambayo msingi wake mkubwa nadharia hii ni ishara na maana zake katika lugha zote ulimwenguni. Nadharia nyingine iliyotumika ni nadharia jumuishi ya Giles ambayo msingi wake mkubwa ni kuchunguza vibainishi mbali mbali vya jamii.

Kwa vile majina ni ishara zinazobeba maana na ni vibainishi vinavyotofautisha jamii moja na nyingine, kwa hiyo nadharia hizi zimekuwa chachu kubwa ya mafanikio katika kufanikisha utafiti huu, kwa kuweza kupata maana za majina, mazingira yanayotumika kuwapa watu majina katika jamii ya Wapemba na kuweza kubainisha vigezo vinavyowaongoza watoa majina ya wanawake na wanaume katika jamii ya Wapemba.

5.1.2 Muhtasari wa Matokeo ya Utafiti

Lengo kuu la utafiti huu lilikuwa ni kuchunguza maana za majina ya watu katika jamii ya Wapemba. Ugunduzi wetu unabainisha kuwa katika kuchunguza maana za majina yanayotolewa na watu wa Pemba, kama lengo mahsusi la kwanza lilivyotaka. Utafiti umebaini kuwa majina yanayotolewa na watu yanabeba maana zifuatazo: Maana za majina yatokanayo na miezi ya kiislamu, maana za majina yatokanayo na matukio mbalimbali, maana za majina yatokanayo na maeneo matukufu, maana za majina yatokanayo na siku za wiki, maana za majina yatokanayo na miongo na maana za majina yatokanayo na hali mbalimbali walizozaliwa watoto.

Katika kuzichambuwa kwa makini maana hizi mtafiti amebaini kuwa zimegawika makundi mawili. Ambayo ni maana ya msingi ya majina na maana ya ziada. Maana

ya ziada nayo imegawika makundi mawili ambayo ni maana husishi na maana dokezi kama zilivyojitokeza kwenye uchambuzi wa data zetu.

Katika kueleza mazingira yanayosababisha watu kutoa majina katika jamii ya Wapemba, kwa mujibu wa matakwa ya lengo mahsusi la pili, utafiti umegundua mazingira yafuatavyo: Siku wanazozaliwa watoto, wakati wanamozaliwa, miezi wanayozaliwa na migongano katika jamii.

Lengo la tatu mahsusi lilikuwa kufafanua vigezo vinavyowaongoza watoa majina kwa wanaume na wanawake katika jamii ya Wapemba. Utafiti umegundua vigezo hivyo ni kama vifuatavyo: Itikadi za kidini, urithi, umashuhuri, kuondokna na majina ya zamani na kuvutiwa na herufi au silabi fulani.

5.2 Hitimisho

Utafiti huu umeweza kubainisha maana za majina ya watu katika jamii ya Wapemba kama lengo mahususi la kwanza lilivyohitaji. Utafiti pia umeweza kueleza mazingira yanayosababisha watu kupewa majina katika jamii ya Wapemba kama lengo mahususi la pili lilivyomaanisha na mwisho kulingana na lengo mahususi la tatu, utafiti umeweza kubainisha vigezo vinavyowaongoza watoa majina kwa wanaume na wanawake katika jamii ya Wapemba.

5.3 Mapendekezo ya Tafiti Fuatishi

Utafiti huu ulichunguza maana za majina ya watu wa Pemba. Mtafiti anapendekeza tafiti zaidi zifanywe kuhusu majina ya watu wa Pemba. Tafiti hizo zihusiane na asili

ya majina ya watu wa Pemba kwani asili ya majina hayo inaelekea kupotea. Tofauti za kimaumbo kati ya majina ya wanawake na wanaume yenye asili ya kibantu na yale yenye asili ya kiarabu ni eneo jengine ambalo linalopaswa lishughulikiwe kwani bado hakuna utafiti ulioangalia eneo hili. Mchakato wa utohoaji majina kutoka lugha ya Kiarabu kuingizwa kwenye lugha ya Kiswahili pia unapaswa ushughulikiwe kwani majina mengi ya Wapemba kwa sasa yanaonekana ni yale yaliyotoholewa kutoka lugha ya kirabu. Ubainishaji wa majina ya Wapemba ambayo yametoholewa kutoka lugha ya kiarabu unapaswa vilevile bainishwe ili kuweza kuelewa majina ya kibantu na yale yaliyotokana na lugha ya kiarabu.

MAREJEO

- Adam, J. and Kamuzora, F. (2008). *Research Methods for Bussiness and Social Studies*, Morogoro: Mzumbe Book Project.
- Agyekum, K. (2006). “The Socialinguistics of Akan Personal Names”, *International Journal of Humanities and Social Science*, Vol.15(2): 206–235: University of Ghana.
- Amin, M. na Jaarim, A. (2002). *Annahau Al-wadhih Fii Kawaidi Lughatul-arabiyah*, Baghdad: Maktabatu Nuuru Al-islamiah.
- Azhar, H. (2006). *Sharhi Tasrih Ala Tawdhih*, Beirut: Dar-el-kutub Al-ilmiyah.
- Bakiza (2010). *Kamusi la Kiswahili Fasaha*, Nairobi: Oxford University Press.
- Baitan, B. (2010). *Morphosemantic Analysis of Ruhaya Person Names*. Unpublished M. A Dissertation, University of Dar-es-salaam, Tanzania.
- Best, J. W. and Kahn, J. V. (1993). *Research in Education*. United State of America: Allyn and Bacon.
- Braver, H. (1979). *Chinese Family and Kinship*. New York: Columbia University Press.
- Brown, G. (1995). *Speakers, Listeners and Communication, Explorations in Discourse Analysis*. New York: Cambridge University Press.
- Buberwa, A. (2010). *Investigating of Sociolinguistic Aspects of Place Names in Ruhaya in North-West Tanzania*. Unpublished M. A. Dissertation, University of Dar-es-Salaam, Tanzania.
- Cameroon, K. (1961). *English Place Names*. London: Exford University Press.
- Chandler, D. (2005). *Semiotics for Beginners*. London: Aberyswyth University.

Available at:<http://www.aber.ac.uk/media/Documents/S4/semo1.html>. (Accessed: 12 January, 2015).

Chulk, O. (1992). *Names from African: Their Origin, Meaning and Pronunciation*. Chicaco: John Benjamin Publishing.

Chum, H. (1982). *Desturi na Mila Zetu*. Arusha: East Africa Publication Limited.

Enon, J. C. (1998). *Education Research, Statistics and Measurement*. Kampala: Makerere University Press.

Griffen, E. M. (1997). *A First Look At Communication Theory*. New York: McGraw-Hill Companies Inc.

Habwe, J. na Karanja, P. (2004). *Misingi ya Sarufi ya Kiswahili*. Nairobi: Phoenix Publishers.

Hisham, A. (2001). *Sharhu Katru Annada Wabaalu Aswadaa*. Beirut:Dar-el-Fikri

Julia,W. (2013). Kanga Kama Sajili Maalum ya Kisanii, Tasnifu ya M. A. Kiswahili haijichapwa, Chuo Kikuu cha Moi.

Kapinga, M. C. (1983). *SarufiMaumbo ya Kiswahili Sanifu*. Dar-es-Salaam: TUKI.

Kadeghe, M. (2001). *English for Tanzanian Secondary Schools*. Dar-es-Salaam: Afroplus Industries Ltd.

Khamis, A. M. (2014). *Chimbuko la Matumizi ya Sinonimia katika Kiswahili Sanifu*, Tasnifu ya M.A.Kiswahili.Chuo Kikuu cha Dar-es-salaam

Kipacha, A. (2003). *Lahaja za Kiswahili*. Dar-es-salaam: Chuo Kikuu Huria cha Tanzania.

Kombo, D. K. na Tromp, D. L. (2011). *Proposal and Thesis Writing: An introduction*, Nairobi: Paulines Publishers.

- Masebo, J. A. na Nyangwine, N. (2002). *Nadharia ya Lugha Kiswahili-1, Kidato cha Tano na Sita*, Dar-es-salaam: Nyambari Nyangwine Publishers.
- Matide, R. S. (2012). *Dafina ya Lugha Isimu na Nadharia kwa Sekondari, Vyuvo vya Kati na Vyuvo Vikuu*, Dar-es-Salaam: Serengeti Education Publishers (T).
- Manyasa, J. (2008). *Investigating the Basis of Naming People in Kisukuma*, Unpublished. M. A. Dessertation, University of Dar-es-Salaam, Tanzania.
- Mgullu, R. S. (1999). *Mtalaa wa Isimu, Fonetiki, Fonolojia na Mofolojia ya Kiswahili*, Nairobi: Longhorn.
- Mlacha, A. (1995). *Lugha Utamaduni na Fasihi Simulizi ya Kiswahili*: Dar es Salaam, TUKI.
- Msanjila, Y. P., Kihore, Y. M. na Massamba, D. P. (2010). *Isimu Jamii Sekondari na Vyuvo*, Dar-es-Salaam, TUKI.
- Mulokozi, M. M. (1983). *Utafiti wa Fasihi Simulizi, Makala ya Semina za Kimataifa*. Dar-es-salaam: TUKI.
- Muzale, H. R. T. (1996). "Linguistic and Social-Culture aspects in Interlacanstrine Bantu Names". *Kiswahili* Vol.61:28-49.
- Omary, C. and Richards, I. A. (1966), "Person Names in Social-cultural context". (*Journal of the Institute of Swahili Research*), Vol.No.2:40 sep, 1970, Dar-es-Salaam Chuo Kikuu Cha Dar-es-Salaam, Tanzania.
- Orodho, J.A. (2009). *Elements of Education and Social Science Research Methods*. Nairobi: Masola Publishers.
- Orodho, J. A. and Kombo, J. (2009). *Essentials of Education and Social Science Research Methods: Qualitative and Quantitative Approach*. Nairobi: Masola Publishers.

- Resani, M. (2014). *Semantiki na Pragmatiki ya Kiswahili*. Dar-es-salaam: Karijamer Print Technology.
- Rubanza, Y. I. (1996). *Mofolojia ya Kiswahili*, Dar-es-salaam, Chuo Kikuu Huria cha Tanzania.
- Salim, A. S. (2015). *Kuchunguza Dhima za Semi Zilizoandikwa Kwenye Mikoba Kisiwani Pemba*.Tasnifu ya M.A.Kiswahili.Chuo Kikuu Huria Cha Tanzania.
- Saluhaya, M. C. (2010). *Kiswahili-1, Nadharia ya lugha*, Dar-es-salaam: STC Publishers.
- Seif, D. G. (2011). *Nyimbo za Jando katika Jamii ya Kikaguru, Kata ya Gairo*.Tasnifu M. A. Kiswahili, Chuo Kikuu Cha Dar-es-Salaam.
- Schotsman, P. (2003). *A Grammar of Runyambo Language of Tanzania* (LOT) Project University of Dares Salaam. LOT Publisher Grammar Series No.1.
- Simon, K. (2014). *Ishara katika Kaptula la Max na Kijiba cha Moyo*. Tasnifu ya M. A. Kiswahili, Chuo Kikuu cha Nairobi, Kenya.
- TUKI (1990). *Kamusi ya Isimu na Lugha*, Dar-es-salaam: Education Publishers and Distributors.
- TUKI (2004). *Kamusi ya Kiswahili Sanifu*, Nairobi: Oxford University Press.
- Wafula, R. M. na Njogu, K. (2007). *Nadharia za Uhakiki wa Fasihi*. Nairobi: Jomo Kenyatta Foundation.
- Walliman, N. (2006). *Social Research Methods*. London: Sage Publication Ltd.
- Wamitila, K. W. (2002) *.Uhakiki wa Fasihi: Misingi na Vipengele Vyake*. Nairobi: Phoenix Publishers.

Wamitila, K. W. (2003). *Kamusi ya Fasihi: Istilahi na Nadharia*. Nairobi: Focus Publications Ltd.

	Jina	Maana

(3) (a) Jee kuna mazingira yanazopelekea watu wa Pemba kupewa majina hayo?

Ndio ()

Hapana

()

(b) Kama ndio bainisha mazingira hayo kwa majina matano uliyoyaorodhesha
nambari (1) hapo juu

(i).....

(ii).....

(iii).....

(iv).....

(v).....

(4) (a) Jee kuna vigezo vinavyotumika katika kutoa majina wanawake na
wanaume katika jamii ya Wapemba?

Ndio ()

Hapana ()

(5) (b) Kama ndio vitaje

(i).....

(ii).....

(iii).....

(iv).....

Ahsante sana kwa mashirikiano mema Mwenyezi Mungu akubariki

KIAMBATISHO Na. 2: Maswali kwa Ajili ya Mahojiano na Watafitiwa

Maelezo Kuhusu Mtafiti

Mpendwa Mtafitiwa

Assalamu alaykum.

Mimi ni mwanafunzi wa Chuo Kikuu Huria cha Tanzania .Ninafanya utafiti kuhusu

“Maana za Majina ya Wapemba” Hivyo naomba mashirikiano mema.

Habari kuhusu wewe kama mtafitiwa

Jinsia

Mume ()

mke ()

Siku.....Tarehe.....

Maelezo na Maswali

(1) Jee majina ya watu wa Pemba yanabeba maana?

(2) Taja majina matano ya watu wa Pemba unayoyafahamu.

(i).....

(ii).....

(iii).....

(iv).....

(v).....

(3) Ni zipi maana za majina uliyoyataja hapo juu?

Jina	Maana

(3) Ni mazingira gani yanayopelekea kutolewa majina hayo?

	Jina	Mazingira (sababu)
i		
ii		
iii		
iv		
v		

(4) Watoa majina hutumia vigezo maalumu katika kutoa majina ya watu.

(a) Jee ni vigezo gani vinavyowaongoza Wapemba kutoa majina ya watu?

(i).....

(ii).....

(iii).....

(iv).....

Ahsante sana kwa mashirikiano mema Mwenyezi Mungu akubariki

KIAMBATISHO Na:3

**THE OPEN UNIVERSITY OF TANZANIA
FACULTY OF ARTS AND SOCIAL SCIENCES**

P.O. Box 23409
Dar es Salaam, Tanzania
<http://www.openuniversity.ac.tz>

Tel: 255-22-2666752/2668445
ext.2101
Fax: 255-22-2668759

Date 19 May, 2015

DIRECTOR,
DRPS,
THE OPEN UNIVERSITY OF TANZANIA,
P.O. BOX 23409,
DAR ES SALAAM

Dear Sir,

Re: CLEARANCE TO CONDUCT RESEARCH WORK FOR ALI, MOH'D HAJI

This is to inform you that, ALI MOH'D HAJI is an M.A student under my supervision.

Title of the research proposal: Maana za majina ya watu wa Pemba.
Registration No: PG 201401871

I am writing to certify that, the student's proposal is ready to my satisfaction and he can proceed with data collection.

I therefore, recommend him to you to be granted research clearance for data collection in the field from **01, June to 01 august, 2015**. The field will be done in **Chake-Chake Distrit**. The letter is to be addressed to **Distrit Commissioner**

Thank you in advance.

Sincerely,

Dr. Zelda Elisifa
Lecturer in Linguistics and Literary Studies
Supervisor